

Да 85-годдзя з днія нараджэння

*М*ЕПЕШАУ
Іван Якаўлевіч:

наукова-педагагічная
дзеянасць
у галіне беларускага мовазнаўства

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«ГРОДЗЕНСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
(ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ)»

Лепешаў
Іван Якаўлевіч:

навукова-педагагічная
дзеянасць
у галіне беларускага мовазнаўства

(да 85-годзін з днія нараджэння)

Біябіліяграфічны аі ляд

Міхаіл Віктараўіч Супрунчук
з чальшчыцай пачуччыкам
16. X. 2009. Лепешаў

Гродна
ГрДУ імя Я. Купалы
2009

З АЎТАБІЯГРАФІЧНЫХ ЗВЕСТАК

УДК 016:811.161.3 (092 І. Я. Лепешаў)

ББК 91.9:81.411.3

Л48

Складальнікі:

Т. І. Тамашэвіч, М. А. Якалицэвіч.

Рэцэнзент:

Даніловіч М.А., доктар філалагічных навук, прафесар.

Рэкамендавана Саветам філалагічнага факультета ГрДУ імя Я.Купалы.

Л48 **Лепешаў Іван Якаўлевіч: навукова-педагагічная дзеянасць у галіне беларускага мовазнаўства (да 85-годдзя з дня нараджэння) : біябібліягр. агляд / склад. Т. І. Тамашэвіч, М. А. Якалицэвіч. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 83 с.**

ISBN 978-985-515-192-1

У выданні адлюстроўваюцца асноўныя этапы навуковай, вучэбна-метадычнай і педагогічнай дзеянасці доктара філалагічных навук, прафесара І. Я. Лепешава. Даецца пералік апублікованых прац навукоўцы у галіне беларускага мовазнаўства іншыя звесткі пра яго навуковую дзеянасць

УДК 016:811.161.3 (092 І. Я. Лепешаў)
ББК 91.9:81.411.3

ISBN 978-985-515-192-1

© Установа аддукацыі
«Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Янкі Купалы» 2009

Нарадзіўся я 23 кастрычніка 1924 года ў вёсцы Іскозы Дубровенскага раёна. У 1940 г. скончыў 8 класаў Ліцвінаўскай СШ, здаў экстэрнам за 9 класаў і паступіў у Аршанскі настаўніцкі інстытут, першы курс якога закончыў у 1941 г. У 1944 – 1947 гг. удзельнічаў у Айчыннай вайне, служыў у армії. Двойчы паранены. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі «За адвагу», «За баявую заслугу» і інш. У 1948 г. скончыў (на выдатна) Аршанскі настаўніцкі інстытут, затым працаўваў выкладчыкам беларускай мовы ў Свіслацкай СШ Гродзенскай вобласці. Беспадстаўна рэпрасаваны, а пасля рэабілітаваны за адсутнасцю віны, працаўваў рознабоным у лагерах Прывморскага краю (1949 – 1955). З 1956 г. – настаўнік беларускай і рускай моў і літаратур у школах Шчучынскага раёна. Завочна скончыў (на выдатна) філфак Гродзенскага педагогічнага інстытута (1959) і аспірантуру ў Мінскім педінстытуце (1971). Працуячы ў школе, апублікаваў у выдавецстве «Народная асвета» дзве кнігі, напісаў кандыдацкую дысертацыю. Узнагароджаны знакам «Выдатнік народнай асветы».

З 1971 г. – у Гродзенскім педінстытуце (пасля універсітэце) спачатку выкладчыкам, затым дацэнтам (1973), прафесарам (1986). Асноўная тэматыка навуковых публікаций: фразеалогія і парэміялогія, мова мастацкай літаратуры, культура маўлення і стылістыка.

Апублікаваў 520 навуковых, навукова-метадычных і іншых прац, у тым ліку 40 кніг (манаграфій, слоўнікі, вучэбныя дапаможнікі, зборнікі нарысаў). Сярод кніг – 9 вучэбных дапаможнікаў з грыфам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

І. Я. Лепешаў.

I. Я. ЛЕПЕШАЎ У ВАЧАХ ІНШЫХ АЎТАРАЎ

1. Часопіс «Дзеяслоў».

Новыя выданні на кніжных паліцах «Дзеяслова». – 2007. – № 6 (31). – С. 317 [тут змешчаны кароткія звесткі пра книгу нарысаў I. Я. Лепешава «У пошуках ісціны», апублікаваную Выдавецкім домам ТВМ у 2007 г. накладам 100 экзэмпляраў].

Кніга прафесара, доктара філалагічных навук Івана Якаўлевіча Лепешава павінна была бы выйсці накладам у дзесяць, у сто разоў большым... Цудоўныя, пазнавальныя літаратуразнаўчыя, гістарычныя, мовазнаўчыя артыкулы, дапоўненныя надзённай публіцыстыкай і ўспамінамі «З перажытага». Іван Якаўлевіч распавядае пра тое, як у 1949 годзе ён, нядоўні франтавік, малады настаўнік Свіслацкай школы, быў арыштаваны толькі за тое, што, у адрозненне ад іншых, адзін выступіў на чытацкай канферэнцыі па кнізе Б. Палявога «Повесть о настоящем человеке» па-беларуску, і атрымаў за гэта 10 гадоў сталінскіх лагераў...

2. Вадим Журавлев.

«Чем больше имя знаменито, тем неразгаданней оно...». – Гродно, 2009. – С. 6, 8-9:

В октябре 1949 г. Военный трибунал войск МВД Гродненской области приговорил Лепешева к десяти годам «Архипелага». Судьба забросила белоруса к морю-океану, в ГУЛАГовские лагеря Находки и Спасска. Там Иван Яковлевич испытал то же, что и Иван Денисович в крамольном рассказе Солженицына: конвой, барак, рабский труд, баланду, нары, шмон, парашу...

Шли годы. Кочуя по дальневосточным лагерям, Лепешев стал штукатуром пятого разряда. И там же, у черта на куличках, вырос до бригадира, познавшего пафос – всё лицемерие социалистического соревнования среди заключенных. В этой компании, одному Богу угодной, Иван Яковлевич научился курить, ругаться. Дымя, крыл матом, но и – жаргон Музе не помеха – сочинял стихи:

По расквашенным улицам Спасска
Я иду, потупясь головой.
Не один, а в колонне. С опаской
Озираюсь на грозный конвой...

Когда позволял режим концлагеря, эз-филолог читал толковый словарь Ожегова и «Русский язык» Виноградова. Эти книги выслала Анна – первая жена Ивана Яковлевича, школьная учительница. С этими книгами да с мастерком штукатура Лепешев

вышел на волю – «изменник Родины», дважды раненный в боях за Советскую Родину. Семейный очаг Ивана Лепешева давно остыл и разрушился: его Аннушка не выдержала гнета общественного мнения, угроз лишилась работы и подала на развод...

В 1955 году Лепешев-эз был отпущен на волю (условно-досрочно), реабилитирован в 1963 году. В постановлении суда о реабилитации говорилось: «Лепешев в полицию мобилизован в принудительном порядке, никакого участия в карательных операциях не принимал, наоборот, поддерживал связь с партизанами, за что был арестован немцами и содержался в тюрьме до их изгнания. После изгнания немецких оккупантов Лепешев был призван в Советскую Армию, принимал участие в борьбе с немецкими оккупантами, был дважды ранен, награжден».

После ГУЛАГовских лагерей выпускник Оршанского учительского института долго не мог найти работу ни в Беларуси, ни в России: чиновников пугал уголовно-политический ярлык, присоединенный к Лепешеву. Нервы отверженного напрягались до предела. Утомленную душу выматывало одиночество. В тяжкие минуты Лепешев думал о трудоустройстве в шахтах Донбасса, с той же целью писал в Сибирь, но получил-таки «классы» на Гродненщине. «Купаловский» пединститут Лепешев окончил с отличием (зачочно) и особенно долго – десять лет – учителяствовал в деревне Бершты Щучинского района. Здесь Иван Яковлевич написал две книги и кандидатскую диссертацию. В пединституте – с 1971 года.

3. Перадавы артыкул часопіса «Народная асвета». – 1965. – № 10. – С. 4:

Гарачае жаданне працаваць лепші харектарызуе настаўніка Берштайдской сярэдняй школы Шчучынскага раёна Лепешава І. Я. Ён умела вучыць працаваць над тэкстам твораў, пісаць сачыненні. Выдатныя ў яго ўрокі літаратуры, цікавая пазакласная і пазашкольная работа, паспяховасць вучняў высокая. Вопыт тав. Лепешава вывучаеца і распаўсюджваеца.

4. А. Твардовский.

Письма о литературе. 1930 – 1970. – М.: Советский писатель, 1985. – С. 273-274:

Уважаемый Иван Яковлевич!

Мне очень приятно было получить письмо Ваших учеников – членов литературного кружка Берштадской школы. Оно продиктовано добрыми чувствами к «Теркину» и его автору, живейшим интересом и пониманием сегодняшней литературной обстановки и тем славным наступа-

тельным задором молодости, который не может не быть мне по душе, поскольку наступательность эта явно здоровая и целеустремленная.

Нельзя не отметить, что литературный кружок нашел в Вашем лице руководителя, чуждого рутины и всяческой «загробности», способного развить и направить интересы молодых любителей литературы в нужную сторону. Спасибо Вам, Иван Яковлевич.

Передайте кружковцам мой большой привет и признательность за добрые слова их письма.

Берштковское издание «Теркина на том свете» оставляю в своем теркинском архиве. Посылаю кружку и Вам по экземпляру «Теркина» в издании «Советского писателя».

Ваш А Твардовский 28 апреля 1964 г

5. В. Русілка.

Лісток з магутнага дрэва // Настаўніцкая газета. – 1975. – 7 мая:

І вось я ўжо вяду сваіх юных наведвальнікаў у школьнны музей...

– Дзеци, вы ў музеі баявой славы, які створаны ў 1968 годзе вучнямі і настаўнікамі нашай школы пад кірауніцтвам былога настаўніка, цяпер выкладчыка Гродзенскага педінстытута Івана Якаўлевіча Лепешава...

6. Фёдар Янкоўскі.

Пра запаветнае // Полымя. – 1992. – № 9. – С. 205:

Прайшло з год пасля гэтай сустрэчы. Атрымліваю ад таго самага настаўніка пісмо: будзе ў Мінску і хоча ўбачыцца. І ўбачыліся. У бібліятэцы. Здзівіла і ўразіла: увечары ехаў на грузавіку са сваіх Берштая да станцыі Шчучын,noch нават не заснуў, тросся ў цесным вагоне цягніка Гродна – Мінск, а ўжо а дзвеятай гадзіне быў у бібліятэцы, я зірнуў на гадзіннік – роўна 17, а ён свежы, ані непрытомлены. Была размова. Настаўнік трymаў у руцэ маленкую паперчыну – бібліятэчную картку, – пазіраў на яе раз-другі і расказваў, якую літаратуру ён вывучыў... Відаць было тое, што называюць начытанасць, дасведчанасць... Гапошніе – просьба і цвёрдае слова: просіць яго не сцуратацца і быць кірауніком, а дысертацыйнае даследаванне ён напіша.

І што ж?

Школьны настаўнік рабіў і зрабіў, як сказаў, здаў дысертацыю. Ён паспей пасля абароны сваёй дысертацыі зрабіць тое, чаго хапіла б не на аднаго кандыдата... Вартыя, вельмі вартыя ўвагі вынікі працы! Ужо не бяспледніца. Ужо яго імя – у роднай лінгвістыцы, сярод беларускіх лінгвістаў. Шчаслівай, скажам яму, дарогі! Ноўых дасягненняў і слоўнікаў з прозвішчам на іх – Іван Лепешаў!

7. А. Сабасцян.

Шляху навуку пачынаўся ў Берштах // Дзяянніца. – 1994. – 10 січн.:

Сёлета вядомаму беларускаму мовазнаўцу Івану Якаў «вічу Лепешаву споўнілася 70 гадоў. Шчучынцы павінны ганацьца гэтым навукоўцам, бо яго шлях у мовазнаўства пачынаўся ў Берштах, дзе ён пэўны час працаваў у школе... У назвах многіх прац вучонага ёсьць слова «фразеалагізмы». І гэта невыпадкова, бо вывучэнне іх – навуковы подзвіг вучонага, мэта яго жыцця і дзяледчай дзеяніасці...

8. Пагоня. – 1994. – 28 кастр.:

Вялікаму беларускаму вучонаму, мовазнаўцу Івану Якаўлевічу Лепешаву спаўніеца 70 год. Чалавек нялёгкага жыцця свага лёсу, ён заўсёды заставаўся і застаецца верным сынам Беларусі. Вялікі працаўнік, таленавіты даследчык, Іван Якаўлевіч сг. ў аўтарам шэрагу навуковых прац... Плённа працуе ён і з маладымі навукоўцамі, шчодра дзеліцца сваім вопытам і ведамі...

9. М. Якацэвіч.

Шчодрасць таленуту // Гродзенскі ўніверсітэт. – 1990. – 3 лістап.:

Я вельмі ганаруся тым, што мне пашибасціла быць вучачай Вялікага настаўніка – Івана Якаўлевіча Лепешава. Яго высокі ўзровень культуры, велізарная праца з дольнасцю, творчы пошуку шырокая эрудыцыя, тонкае адчуванне душы чалавека, сціласць заўсёды ўражвалі і ўражваюць усіх, хто працуе разам з ім.

10. Мікола Крыўко.

Рулівец мовазнаўства // Настаўніцкая газета. – 1999. – 23 кастр.:

Па-доброму здзіўляе і ўражвае тая акалічнасць, што Іван Якаўлевіч Лепешаў прыйшоў у навуку даволі позна, стаў кандыдатам філалагічных навук у 1973 г. (у 49 гадоў), але па колькасці навуковых прац дай наў і абагнаў сваіх равеснікаў і старэйшых спецыялістаў, а па ліку фундаментальных кніг, манаграфій і лоўнікаў пакінуў многіх з іх далёка ззаду...

11. Барыс Сачанка.

Адраджэнне праз духоўнасць // ЛіМ. – 1993. – 4 чэрв.:

Здадзены ў друк «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы» ў двух тамах, аўтарам якога з'яўляецца адзін з самых дасведчаных у пытаннях лінгвістыкі вучоны з Гродна І. Я. Лепешаў.

12. Літаратура і мастацтва. – 1994. – 21 кастр.:

Ураджэнец вёскі Іскозы Дубровенскага раёна, Іван Якаўлевіч Лепешаў – удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаўаў настаўнікам, з 1971 года – у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце. Доктар філалагічных навук. Прафесар. Да следуе фразеалагізмы, мову мастацкай літаратуры. На да следчыцкім рахунку І. Лепешава шэраг навуковых прац, якія прынеслі яму шырокую вядомасць. Віншаем Івана Якаўлевіча з 70-годдзем, жадаем яму далейшага плёну на ніве нацыянальнага Адраджэння!

13. В. Буевіч, А. Сідар [студэнткі].

Чалавек і Настаўнік з вялікай літаратуры // Пагоня. – 1994. – 21 кастр.:

Пра Івана Якаўлевіча Лепешава ведаюць не толькі ў славянскім свеце: у ЗША ён прызнаны «чалавекам дзесяцігоддзя». Але, заняўшы пачоснае месца на «мовазнаўчым Парнасе», гэты цудоўны чалавек за славай ніколі не ганяўся... Яго і сёння хвалюе лёс нашай нацыі, нашай мовы, нашай Беларусі, над якой навісла пагроза страты дзяржаўнай незалежнасці...

14. Р. Каачун.

Гродзенская праўда. – 1994. – 1 сак.:

І адзін у полі воін... Перафразіраваў вядомы мудры выраз «Адзін у полі не воін» не выпадкова. Як сцвярджаюць дасведчаныя людзі, доктар філалагічных навук, професар кафедры беларускай мовы Гродзенскага універсітэта Іван Якаўлевіч Лепешаў здзейсніў тое, што пад сілу вялікаму калектыву. У мінульым годзе ён выпусціў ажно тры тамы слоўніка па фразеалогіі...

15. Генрых Далідовіч.

Краязнаўчая газета. – 2005. – № 9:

Тыя, хто цікавіцца нашай філалагічнай навукай, не могуць у ліку яе аўтарытэтай не называць і Івана Лепешава. Ураджэнца Дубровенскага раёна, былога настаўніка, а з 1971 года – выкладчыка Гродзенскага універсітэта, які ў свой час закончыў і ў якім пазней стаў професарам, да следуючы фразеалогію, мову мастацкай літаратуры, культуру мовы і маўлення. На гэты контура яго нямала асобных публікаций, кніг, вучэбных дапаможнікаў.

Асаблівае месца займае двухтомнік І. Лепешава «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы» (БелСЭ, 1993) не толькі таму, што там засведчаны фразеалагізмы і з маіх твораў. Гэта унікаль-

ная праца, упершыню выдадзеная ў нас такім вялікім аб'ёмам (звыш 100 друкаваных аркушаў), уражвае і зместам: там каля 6 тысяч арыгінальных фразеалагізмаў – уласна фразеалагізм, яго варыянты, тлумачэнне, а пасля некалькі прыкладаў. Колькі ж усяго трэба было прачытаць, занесці ў картатэку, а пасля яшчэ карпець над ёю. Без перабольшвання, гэта навуковы подзвіг, тым больш што аўтар-навуковец стварыў яшчэ не менш унікальны двухтомны «Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў», слоўнік «З народнай фразеалогіі», «Фразеалогія ў творах К. Крапівы» і інш.

16. Юры Пацюпа.

Публіцыстыка лінгвіста // Пагоня. – 2000. – 14 снеж.:

Маё першае – сапраўднае – знаёмства з Іванам Якаўлевічам Лепешавым. 1988 год. Клуб «Паходня». Дзяды. Мерапрыемства дазволена праводзіць толькі ў памяшканні. Святкаванне ператвараеца ў зацянутую спрэчку з камуністамі. І вось, пад самую кульмінацыю, на арэну выходзіць хударявы, высокі чалавек сталага веку. На вузкім, тыпова беларускім твары несціраны смутак. Гэта професар Лепешаў. Толькі цяпер, пішучы гэтыя радкі, разумею, што лепшае падставы на ролю Дон Кіхота не знайсці. А тады ўсё адбывалася, як у сне. У руках професара, нібы фокусніка, адна за адною мільгаюць газетныя выразкі. Выразкі розныя: то зажаўцелыя, як пазалаташнія косці, то не надта жоўтыя, як зацягнаная бялізна, а то і зусім бялюткія, як белазубая ўсмешка дзіцяці. А выступоўца ўсё парадуноўвае і парадуноўвае цытаты. І б'е, б'е, б'е непрытомных ад злосці, і нават ад страху, камуністай...

17. Марцін Коўзki.

Доля праўды // ЛіМ. – 1997. – 10 кастр.:

«Ворагі народа»... «Генеральная лінія»... «Страга пільнасці»... Выразы савецкага часу, статкавай нашай дэбільнасці.

Іван Якаўлевіч Лепешаў, сlyнны беларускі мовавед, выпускнік сатырычны даведнік «Фразеалагічнаму слоўніку» ўслед. Раскладзіце саветызмы па паліцах, абазначце па катэгорыях, можа, гэта дапаможа нам не паўтарыцца ў гісторыі.

18. М. Р. Прыйгода.

Веснік БДУ. Серыя 4. – 2003. – № 1. – С. 104:

Новая праца професара І. Я. Лепешава [«Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні» (2002)] мае выключнае значэнне для далейшай каардынацыі і уніфікацыі розных лексіка-граматыч-

ных форм, перагляду і ўнясення ўдакладнення ў акадэмічныя і школьнія граматыкі, вучбныя дапаможнікі і інші. Гажадана, каб гэта книга стала прадметам дзэталёвага аблеркавання не ў асобных рэцэнзіях (гэта таксама патрэбна), а найперш – у аўтарскіх калектывах супрацоўнікаў акадэмічнага Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, якія працујуць над новымі выданнямі кніг па беларускай мове.

19. Т. I. Тамашэвіч.

Трыццатая кніга прафесара//Гродзенскі ўніверсітэт. – 2004. – 7 мая:

Навуковая апантанасць прафесара Т. I. Тамашэвіча выклікае здзіўленне, а то і насцярожанасць: маўляў, як ён вытрымлівае такі мазгавы штурм напярэдадні свайго 80-гадовага юбілею?..

20. Юрка Голуб.

У кнізе Вадзіма Жураўлёва «Чем больше имя знаменито, тем неразгаданней оно...». – С. 10:

– Хоць мы з Іванам Якаўлевічам і сустракаемся «гады ў рады», але і пры рэдкіх сустрэчах ён азарае цябе, цісне руку тваю – уласнай, якая збірае скарбы, ён песціць іх і аберагае. А гэта скарбы нашага слова, трапяткога і даверлівага, як – несумненна! – і душа Лепешава, – кажа старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Юрка Голуб. – Ён, Іван Якаўлевіч, і свой «Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў» падпісаў незабытна і нечакана: «Дай, Божа, каб усё было гожа, а што не гожа – не дай, Божа». Ды і сам Лепешаў – чалавек прыгожы. Асоба, постаць. А ў сваёй кроўнай справе – усяму галава.

21. А. М. Якшук.

Назаўсёды ўдзячная // Актуальныя праблемы мовазнаўства. – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 9:

Хіба што ніхто з навуковых кіраўнікоў так не «насіўся» са сваімі студэнтамі, як Іван Якаўлевіч Лепешаў. Гэта і ўражвае, і накладвае адказнасць. Я заўсёды адчуvalа, што ён верыць у нейкія мae будучыя дасягненні ў науцы. Падлісаючы для мяне свае кніжкі, ён амаль кожны раз зазначаў: «з пажаданнем вялізных поспехаў на фразеалагічнай ніве», «з надзеяй на Вашу вечную прыхільнасць да фразеалогіі». І гэтыя шчодра выдадзеныя мне авансы веры як нішто больш паўздзейнічалі на маё стаўленне да науки. Аказаца гондай гэтых спадзяванняў, не падмануць чаканні майго дарагога Настаўніка – гэта хіба што адна з самых важных мэт у майм жыцці.

22. Ігар Жук.

Дазнанні на гарачай далоні [прадмова да кнігі I. Я. Лепешава «Дазнанні» (2000)]. – С. 4:

Відаць, не істотна памылюся, калі скажу, што бальшыня гуманітарна адукаванай грамадскасці Беларусі – настаўнікі-філолагі, навукоўцы, студэнты – па ўсёй вераемнасці не надта абцяжарвалі сябе пытаннем: а ці ва ўсёй інтелектуальнай паўнаце, ці ва ўсёй «метафізіцы таленту» мы ведаєм гэтага неардынарнага чалавека? Ці ёсьць хоць кавалачак «нявыяўленага» Лепешава, ці ёсьць той, да пары да часу не агучаны, «мінус-прыём» – «мінус-Лепешаў»?

І вось новая кніга. Яркая. Каларытная. Па-грамадзянску неўтаймоўная і тэмпераментная. Хоць і не ва ўсім бяспрэчная. «Мінус» гэта Лепешаў? Ці ўсё ж «плюс»? Вялікі, салідны плюс да прызвычаенага бачання і яшчэ чагосыці істотна намі не ўведенага?

Мы памятаем, што і раней аўтар не абліжаўся толькі лінгвістычнай тэматыкай, выходзіў за яе межы, уклініваўся ў літаратуразнаўства і гісторыю... Цяпер жа ў гэтай кнігцы I. Я. Лепешаў паўстае філолагам шырокай культуры, як чалавек, намагнічаны словам. Ды і кніга гэтая складае відавочны факт слоўнага намагнічвання: што-кольківек друкавалася ў «Полымі», «Мадасці», «ЛіМе» і іншых аўтарытэтных выданнях. Што-колечы пісалася для гэтай кнігі спецыяльна...

23. А. В. Жуков.

Юбилейная конференция в Гродно: содружество научных школ // Вестник Новгородского государственного университета. – 2004. – № 29. – С. 131:

И. Я. Лепешев – автор более 400 работ по белорусскому, русскому и славянскому языкознанию... С полным правом доктора филологических наук профессора И. Я. Лепешева можно назвать патриархом белорусской фразеологии и паремиологии. Приятно и важно отметитьозвучность теоретических положений двух фразеологических школ – Гродненской И. Я. Лепешева и Новгородской В. П. Жукова.

24. В. I. Рагаўцоў.

З клопатам пра культуру маўлення // Веснік ГрДУ. Серыя 3. – 2007. – № 4. – С. 94:

У кнізе I. Я. Лепешава [«Культура маўлення» (2007)] аналізуецца «хадавыя, тыповыя» маўленчыя факты, сабраныя ім за

апошнія два дзесяцігоддзі з друкаваных крыніц. Тыя ці іншыя маўленчыя няправільнасці або парушэнні дакладнасці, лагічнасці, чысціні, дарэчнасці маўлення пацвярджаюцца не адзінкам, выпадковым прыкладам, а некалькімі аналагічнымі, «сумай аднародных ужыванняў»... Дапаможнік рэкамендуецца для студэнтаў спецыяльнасці «Беларуская філалогія». Думаецца, што гэту кнігу з вялікай карысцю для сябе выкарыстаюць і настаўнікі сярэдніх школ...

25. М. В. Супрунчук.

[Рэцензія на кнігу І. Я. Лепешава «У пошуках ісціны» (2007)] // Веснік БДУ. Серыя 4. – 2008. – № 1. – С. 88–90:

Выдатны мовазнаўца вось ужо 37 гадоў выкладае ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце, галоўную ўвагу сваёй педагогічнай і навуковай актыўнасці сканцэнтраваўшы ў сферы фразеалогіі, стылістыкі і культуры маўлення. Пра плён аўтара сведчаць больш за 30 яго кніг... Навукова-папулярнае выданне «У пошуках ісціны» ўтрымлівае 41 твор розных жанраў, апубліканы за апошнія пяць гадоў у перыядычным друку... Адкрывае кнігу біяграфічны нарыс В. Жураўлёва пра І. Я. Лепешава, з якога паволі вырастает трагічная і велічная асаба адданага навукоўца... Нельга не ацаніць логіку дыскусіі І. Я. Лепешава, яго карпатлівасць, грунтоўнасць, адказнасць... Новая грунтоўная і прывабная кніга прафесара І. Я. Лепешава будзе карысная для многіх суайчыннікаў і паспрыяе далейшаму развіццю нашай навукі і культуры.

26. М. А. Даніловіч.

Лінгвістичнае краязнаўства Гродзеніччыны. – Гродна: ГрДУ, 2008. – С. 183–185:

Амаль у пяцідзесяцігадовым узросце І. Я. Лепешаў з юнацкай энергіяй і апантанасцю кінуўся ў вір навуковай справы. У 1973 г. абаронена кандыдацкая дысертация, у 1985 г. – доктарская. Дэвізам яго жыцця з'яўляецца праца, дзень і нач праца дзеля навукі, дзеля росквіту роднага слова...

За тры дзесяцігоддзі адным чалавекам створаны такі аб'ём навуковай працу, якім мог бы ганарыцца нават цэлы творчы калектыв. Гэта і манографіі, і слоўнікі, і навучальныя дапаможнікі, і метадычныя распрацоўкі, і шматлікія навуковыя і публіцыстычныя артыкулы ў зборніках і перыядычных выданнях.

Зайсёднай творчай рысай вучонага было імкненне да навізны, навуковага адкрыцця. Ён ніколі не браўся за тэмы, ужо кім-небудзъ

распачатыя, «збітыя». Так, у 60 – 70 гг. пачынаецца лексікаграфічнае і тэарэтычнае апісанне літаратурнай фразеалогіі. Першымі ластаўкамі ў гэтай галіне сталі працы І. Я. Лепешава «Фразеалагічны слоўнік» (1973), «Фразеалогія ў творах К. Крапівы» (1976). Толькі з'явіўся ў філалагічнай дыдактыцы такі кірунак, як лінгвістычны аналіз, – праз кароткі час выходзіць манаграфія І. Я. Лепешава «Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора» (1981). Два выпускі «Этымалагічнага слоўніка фразеалагізмаў» (1981; 1993) – таксама новае для беларусістыкі. Яшчэ не ўсюды ў ВНУ быў уведзены курс па культуры мовы, як выходзіць з друку дапаможнік «Асновы культуры мовы і стылістыкі» (1989). Доктарская манаграфія «Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы» (1984) – зноў жа распрацоўка цаліны ў стылістыцы. Першая спроба складання дыферэнцыяльнага слоўніка дыялектных фразеалагізмаў, сабраных у гаворках Гродзенскай і Віцебскай абласцей, таксама належыць І. Я. Лепешаву, – «З народнай фразеалогіі» (1991). У 1996 г. у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя» выходзіць створаны І. Я. Лепешавым першы ў беларускай лінгвістыцы тлумачальны «Слоўнік беларускіх прыказак».

Кола навуковых інтарэсаў вучонага шматграннае. Найперш трэба адзначыць даследаванні ў сферы фразеалогіі, якой аўтар прысвяціў больш за 10 кніг. Сярод іх самай значнай можна лічыць манаграфію-дапаможнік «Фразеалогія сучаснай беларускай мовы» (1998), якая з'яўляецца вынікам шматгадовых тэарэтычных напрацовак вучонага. Без перабольшання можна сказаць, што па глыбіні вырашэння шматлікіх, часта спрэчных пытанняў у сферы фразеалогіі яна самая грунтоўная ў славянскай фразеалагічнай навуцы.

Апошнія дзесяцігоддзе знамянальнае для І. Я. Лепешава тым, што яго навуковы вопыт сканцэнтраваўся ў працах фундаментальнага характару. Пра іх значнасць сведчыць ужо тое, што апубліканыя яны ў самым аўтарытэтным дзяржаўным выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя». Першая праца – «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы» ў двух татах (1993; 2008) – плён трыццатагодовых пошукаў. Для стварэння яго аўтару давялося прачытаць амаль усю беларускую мастацкую літаратуру, каб адшукаць і выпісаць дзесяткі тысяч фразеалагічных цытат. Складзена картатэка акадэмічнага тыпу, якая дазволіла апісаць усю літаратурную фразеалогію. Выход у свет гэтага слоўніка – значная падзея не толькі ў грамадска-культурным жыцці Беларусі, але і вялікі ўклад у славістыку наогул, апошніяе слова сучаснай славянскай фразеаграфіі. Не менш значныя і дзве другія працы. У «Слоўніку беларускіх прыказак» (2002; 2006) растлумачана больш за паўтары тысячы

найбольш ужывальных прыказак, дадзена іх рознабаковая харкторыстыка. У «Этымалагічным слоўніку фразеалагізмаў» (2004) раскрываецца паходжанне і ўтварэнне каля дзвюх тысяч фразеалагізмаў. Даведнікаў такога ўзору ю аднага аўтара яшчэ не мае ні руская, ні ўкраінская філалогія. Манаграфію-дапаможнік «Парэмілогія як асобны раздзел мовазнаўства» (2006) можна назваць энцыклапедычнай. У ёй грунтоўна распрацавана тэорыя прыказак, упершыню пропануюцца шматлікія навуковыя ідэі, даюцца заўвагі і ўдакладненні да многіх ранейшых меркаванняў і высноў іншых аўтараў адносна прыказак...

Творчыя дасягненні І. Я. Лепешава можна назваць навуковым подзвігам. Галоўны дэвіз яго жыцця – тварыць, тварыць. Тварыць для таго, каб жыла і ўмацоўвалася родная мова, каб зберагчы яе для нашчадкаў у сваёй роднай краіне.

27. Роднае слова. – 2008. – № 12. – С. 64:

«Слоўнік фразеалагізмаў» (Мінск: БелЭн, 2008) І. Я. Лепешава – фундаментальная навуковая праца, вялікае дасягненне вучонага, важкі набытак беларускай лінгвістыкі. Яго з поўным правам можна аднесці да нацыянальных каштоўнасцей (накшталт такіх, як «Новая зямля» Якуба Коласа, «Беларусы» Яўхіма Карскага, творчасць Васіля Быкаўа), што вызначаюць у міжнароднай супольнасці твар Беларусі, самабытнасць і багацце яе мовы і культуры.

* * *

Далей у гэтым бібліографічным даведніку падаюцца кнігі, брашуры, артыкулы, іншыя публікацыі І. Я. Лепешава

СПІС НАВУКОВЫХ ПРАЦ І. Я. ЛЕПЕШАВА

Кнігі

1. Изготовление и использование таблиц по русскому языку.

Мінск: Народная асвета, 1966. – 124 с.

Рэц.: Шэўчык, Н. Багаты матэрыял для настаўніка / Н. Шэўчык // Народная асвета. – 1966. – № 9. – С. 91–93.

Луканин, Б. Автор учебника – наш земляк / Б. Луканин // Гродненская правда. – 1967. – 15 дек.

Текучев, А.В. Знаменательные вехи в истории развития советской методики русского языка в средней школе / А.В. Текучев // Русский язык в школе. – 1967. – № 4. – С. 18–29 [На с. 27 ёсьць і пра книгу І. Я. Лепешава.]

У дапаможніку для настаўніка аўтар дзеліцца вопытам пра выраб табліц з дапамогай самаробнага друкарскага шрыфту, захаванне іх і выкарыстанне на ўроках. Значная частка табліц прысвечана пытанням практичнай стылістыкі і культуры маўлення. У каментарыях да табліц даюцца кароткія метадычныя парады, расказваецца пра сувязь паміж урокамі мовы і літаратуры і пра выкарыстанне картачак для работы з вучнямі па папярэджанні моўных недахопаў.

2. Литературно-краеведческий кружок.

Мінск: Народная асвета, 1969. – 144 с.

Рэц.: Урбановіч, У. Краязнаўства на службе ў настаўніка рускай мовы / У. Урбановіч // Народная асвета. – 1969. – № 7. – С. 92–93.

Івановіч, Я. Вопыт энтузіяста / Я. Івановіч // Настаўніцкая газета. – 1969. – 27 верас.

Царевич, В. Автор книги – учитель / В. Царевич // Гродненская правда. – 1969. – 18 июля.

Медведь, Н. Литературное краеведение в школе / Н. Медведь // Народное образование. – 1971. – № 7. – С. 99.

У кнізе расказваецца, як члены гуртка збіralі цікавыя звесткі з гісторыі сваёй вёскі Бершты Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці, стваралі мастацкі летапіс роднага краю ў форме дакументальных апавяданняў і нарсыаў, аб'яднаных у тэматычныя зборнікі, як вучні-гурткоўцы на краязнаўчым матэрыяле набывалі навыкі літаратурнай творчасці, як гурток займаўся запісам фальклору і вывучэннем асаблівасцей мясцовай гаворкі. Прыводзяцца прыклады выкарыстання краязнаўчага матэрыялу ў навучальна-выхаваўчых мэтах.

3. Фразеалагічны слоўнік для сярэдняй школы.

Мінск: Народная асвета, 1973. – 352 с. (у саўтарстве з Н.В. Гаўрош і Ф.М. Янкоўскім).

Рэц.: Кавалёў, В. Слоўнік, якога чакалі / В. Кавалёў // Наставніцкая газета. – 1974. – 21 жн.

Аксамітаў, А. Слова ў лексічным блоку / А. Аксамітаў // Польмія. – 1974. – №11. – С. 244–245.

Моложай, Г. Вечно живой источник / Г. Моложай // Заря. – 1974. – 5 сент.

У гэтым першым тлумачальным фразеалагічным слоўніку беларускай літаратурнай мовы апісваецца 1339 фразеалагізмаў, якія сустракаюцца ў мастацкіх тэкстах, што вывучаюцца ў школе ці рэкамендуюцца для пазакласнага чытання. На ілюстрацыйных прыкладах паказваецца ўжыванне фразеалагізма ў мове.

4. Фразеалогія ў творах К. Крапівы: Стылістычнае выкарыстанне фразеалагізмаў.

Мінск: Навука і тэхніка, 1976. – 152 с.

Рэц.: Грыпуціна, Т. Фразеалогія Кандрата Крапівы / Т. Трыпуціна, М. Тондзель // Наставніцкая газета. – 1976. – 7 ліп.

Юрчанка, Г. Слова ў новым адзенні / Г. Юрчанка // Вячэрні Мінск. – 1976. – 24 лістап.

Кавалёў, В. Кніга пра майстэрства / В. Кавалёў // Літаратура і мастацтва. – 1977. – 11 лют.

Васілеўскі, М. Кніга аб мове К. Крапівы / М. Васілеўскі // Беларусь. – 1977. – № 12. – С. 22–23.

Кніга прысвечана майстэрству Кандрата Крапівы ў выкарыстанні фразеалагізмаў, ролі народнага пісьменніка ва ўзбагачэнні нацыянальнага фразеалагічнага фонду. Аналізуецца разнастайныя прыёмы творчага і эффектыўнага ўжывання фразеалагізмаў са змяненнем іх формы ці зместу. Складанасць проблемы вымагае разгляду і некаторых агульных пытанняў фразеалогіі як асобнага раздзела мовазнаўства.

5. Практыкум па беларускай мове.

Мінск: Вышэйшая школа, 1980. – 301 с. (у саўтарстве з Г.М. Малажай, К.М. Панюціч).

Рэц.: Кавалёў, В. З добрым веданнем справы / В. Кавалёў // Народная асвета. – 1981. – № 6. – С. 78–79.

Кацапаў, Л. Арыгінальны дапаможнік / Л. Кацапаў, В. Шур // Наставніцкая газета. – 1981. – 28 кастр.

Першая спроба стварыць вучэбны дапаможнік для студэнтаў-філолагаў па нядайна ўключанай у праграмы мовазнаўчай дысцыпліне. Пасля тэарэтычнага матэрыялу даюцца разнастайныя пісьмо-

выя і вусныя заданні. Значная ўвага ўдзяляецца не толькі арфаграфіі і пунктуацыі, а і словаўжыванню, культуры маўлення.

6. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў.

Мінск: Народная асвета, 1981. – 160 с.

Рэц.: Томашевіч, Ф. Пятьсот «почему» / Ф. Томашевіч // Гродненская правда. – 1981. – 19 мая.

Гаўрош, Н. З лёгкай рукі даследчыка / Н. Гаўрош, К. Панюціч // Голос Радзімы. – 1981. – 11 чэрв.

Аляхновіч, А. Фразеалагічны зборнік / А. Аляхновіч, В. Несцяровіч // Чырвоная змена. – 1981. – 9 верас.

Моложай, Г. В копилку языка / Г. Моложай // Заря. – 1981. – 15 дек

Малажай, Г. Расшыфроўка фразеалагізмаў / Г. Малажай, С. Рачэўскі // Літаратура і мастацтва. – 1982. – 26 сак

Тамашэвіч, Т. Чаму мы так гаворым / Т. Тамашэвіч // Польмія. – 1982. – № 3. – С. 220–222.

Першы даведнік пра паходжанне калі 450 фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы. Даецца агульная харкторыстыка вынесенага ў загаловак фразеалагізма паводле яго паходжання. Асноўная частка слоўнікавага артыкула – этымалагічная даведка. У ёй раскрываецца паходжанне фразеалагізма або выказваецца пэўнае меркаванне, іншы раз супастаўляюцца розныя думкі пра ўзнікненне фразеалагізма.

7. Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора.

Мінск: Народная асвета, 1981. – 159 с.

Рэц. Томашевіч, Ф. Новая работа / Ф. Томашевіч // Гродненская правда. – 1981. – 2 сент.

Тамашэвіч, Т.І. Аналіз мовы на ўроках літаратуры / Т.І. Тамашэвіч // Народная асвета. – 1982. – №4. – С. 75 – 76.

Малажай, Г. Глыбіня слова / Г. Малажай // Літаратура і мастацтва. – 1982. – 30 крас.

Кніга (з грыфам Упраўлення школ Міністэрства асветы) прызначаецца выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры. Гэта і навучальны дапаможнік для студэнтаў-філолагаў педагогічных інстытутаў па новай мовазнаўчай дысцыпліне, сумежнай з літаратуразнаўчымі дысцыплінамі. У манаграфіі раскрываецца спецыфіка мовы мастацкай літаратуры, паказваецца, як аналізаецца разнастайныя «моўныя цяжкасці», што нярэдка сустракаюцца ў мастацкіх тэкстах. Падаюцца ўзоры лінгвістычнага аналізу асобных твораў.

8. Проблемы фразеологичной стилестики і фразеологичной нормы.

Мінск: Навука і тэхніка, 1984. – 264 с.

Рэц.: Берднік, С. Зацікавіць не толькі моваведаў / С. Берднік // Голос Радзімы. – 1984. – 5 крас.

Томашевіч, Т. Исследуется фразеология / Т. Томашевіч // Гродненская правда. – 1984. – 11 мая.

Малажай, Г. Новае ў стылістыцы / Г. Малажай // Настаўніцкая газета. – 1984. – 16 чэрв.

Каўрус, А. Грані моўных самацветаў / А. Каўрус // Польмя. – 1984. – № 9. – С. 219–220.

Тамашэвіч, Т.І. Фразеологізмы ў стылістичным аспекте / Т.І. Тамашэвіч // Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук. – 1984. – № 4. – С. 121–122.

У манаграфіі ўпершыню даследуюцца фразеологізмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы з функцыянальна-стылістичнага і нарматыўнага пунктаў гледжання. Вызначаюцца крытэрый функцыянальна-стылявога размежавання фразеологізмаў. Аналізуюцца стылявыя разрады і стылістичныя функцыі фразеологічных адзінак. Сістэматызуюцца індывідуальна-аўтарскія прыёмы абнаўлення фразеологізмаў. Разглядаецца проблема фразеологічнай нормы, матываваных і нематываваных адхіленняў ад яе.

9. Моўныя самацветы.

Мінск: Народная асвета, 1985. – 72 с.

Рэц.: Тамашэвіч, Т. Свято самацветаў / Т. Тамашэвіч // Літаратура і мастацтва. – 1985. – 5 крас.

Даніловіч, М. Залацінкі народнай мудрасці / М. Даніловіч // Настаўніцкая газета. – 1985. – 10 крас.

Кніга выйшла ў навукова-папулярнай серыі «Скарбы мовы» і адрасавана школьнікам старэйшага ўзросту. Складаецца з раздзелу: «Жывапісны моўны сродак», «Дасціпна і трапна», «Бойся памыліцца». У ёй расказваецца пра сутнасць фразеологізмаў як моўных адзінак, іх эфектыўнае выкарыстанне ў маўленні, стылістичныя функцыі. Значная ўвага ўдзялецца правілам нарматыўнага ўжывання фразеологізмаў.

10. Вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў 1 курса філалагічнага факультэта (спецыяльнасць 2002, 2001) па курсу: Сучасная беларуская мова: Лексікалогія. Фразеология. Фанетыка. Графіка. Арфаграфія.

Гродна: ГрДУ, 1985. – 55 с.

Пералічваюцца пытанні да кожнай лекцыйнай тэмы, проблемныя пытанні, пытанні для самаправеркі. Даюцца заданні да прак-

тычных заняткаў, лабараторных і контрольных работ. У канцы дапаможніка ёсьць схемы і ўзоры лексічнага, фразеологічнага, фанетычнага, графічнага і арфаграфічнага аналізу слова ці фразеалагізма.

11. Практыкум па беларускай мове.

2-е выданне, выпраўленае і дапоўненае. – Мінск: Вышэйшая школа, 1988. – 304 с. (у саўтарстве з Г.М. Малажай, К.М. Панюціч).

Другое выданне гэтага дапаможніка дапоўнена некалькімі новымі параграфамі. Павялічана колькасць практиканняў (пераражна па пытаннях культуры маўлення). Удакладнены асобныя пытанні тэарэтычнага і практичнага характару. Падабраны новыя звязныя тэксты для аналізу.

12. Асновы культуры мовы і стылістыкі: практикум.

Мінск: Універсітэцкае, 1989. – 207 с.

Рэц.: Тамашэвіч, Т. Культура роднага слова / Т. Тамашэвіч // Літаратура і мастацтва. – 1989. – 8 верас.

У дапаможніку па нядыяўна ўведзенай лінгвістичнай дысцыпліне – разнастайныя заданні і практиканні па ўсіх камунікатыўных якасцях маўлення, а таксама аргументаванні некаторых «аслабленых» участкаў маўлення і кароткія рэкамендацыі па пытаннях літаратурных нормаў. Пытанні культуры мовы разглядаюцца ў цеснай сувязі з проблемамі стылю, з пытаннямі стылістыкі.

13. З народнай фразеологіі: дыферэнцыяльны слоўнік.

Мінск: Вышэйшая школа, 1991. – 110 с.

Рэц.: Цітаўка, Г. З фразеологічнага нерушу / Г. Цітаўка // Наша слова. – 1992. – № 12.

Агеева, Р.А. Лепешев И.Я. Из народной фразеологии... / Р.А. Агеева // РЖ. Общественные науки в России. Серия 6. Языкознание. – Т. 5/6. – М., 1992. – С. 114 – 116.

Слоўнік складзены на матэрыйле дыялектнай мовы, але ўключае ў сябе толькі тყы выразы, якія не апісваліся ні ў нарматыўных слоўніках беларускай літаратурнай мовы, ні ў даведніках беларускай народна-дыялектнай фразеологіі і, такім чынам, належыць да фразеологічнай нерушы. Кожны фразеологізм (іх каля 700) атрымлівае семантычную, граматычную, а таксама (калі яна пастаянная) экспрэсіўна-ацэночную характарыстыку. Пацартызаваныя ілюстрацыі паказваюць, у якім раёне ці раёнах пераражна Гродзенскай і Віцебскай абласцей занатаваны той ці іншы выраз, і даюць пэўнае ўяўленне пра функцыянаванне фразеологізма ў маўленні. Састаўным кампанентам слоўніковых артыкулаў у некаторых выпадках выступае кароткая этымалагічная даведка.

14. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т.

Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1993. – Т. 1. – 590 с.

Гэта, як сказана ў выдавецкай анатацыі, вялікі фразеалагічны слоўнік, што выдаецца ў рэспубліцы ўпершыню. Тут апісваюцца фразеалагізмы літаратурнай мовы на літаратуры А–Л. Больш падрабязна гл. ніжэй у анатацыі да 2-га тома.

15. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў.

Мінск: Народная асвета, 1993. – Частка 2. – 200 с.

У другой частцы гэтага даведніка раскрываецца паходжанне калія 900 фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы. Слоўнікавы артыкул, апрача загаловачнай часткі, уключае ў сябе агульную характеристыку фразеалагізма паводле паходжання, тлумачэнне сэнсу, ілюстрацыйны матэрыйял і этималагічную даведку пра паходжанне выразу. Слоўнікавым артыкулам папярэднічае параўнальна немалая прадмова, у якой характеристызуюцца чатыры асноўныя спосабы фразеалагічнай дэрывацыі.

16. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т.

Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1993. – Т. 2. – 607 с.

Рэц.: Даніловіч, М. Слоўнік, якога чакалі / М. Даніловіч, Т. Тамашэвіч // Літаратура і мастацтва. – 1994. – 8 ліп.

Аксамітаў, А. Зашыфравана ў выслоўях / А. Аксамітаў // Наша слова. – 1994. – № 13. – С. 6.

Рычкова, Л. *Лепешаў І.Я.* Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т. / Л. Рычкова // Свіцязь. – 1994. – № 2. – С. 117–118.

Бадак, А. Наш агульны скарб / А. Бадак // Полымя. – 1995. – № 2. – С. 242–245.

У двух тахах гэтага слоўніка пададзена калія 6000 фразеалагізмаў. Кожны з іх атрымлівае семантычную, граматычную і стылістычную характеристыстыву. У слоўніку па магчымасці поўна апісаны фразеалогія ў яе сучасным стане. Паводле адбору матэрыйялу, а таксама па яго граматычнай і стылістычнай ацэнцы гэта нарматыўны слоўнік. У ім найперш раскрываецца сэнсавы змест таго ці іншага выразу. Апрача гэтага, даведнік бярэ на сябе функцыі іншых філалагічных слоўнікаў: акцэнталагічнага, арфаграфічнага, сінанімічнага, антанімічнага і г.д. Тут адлюстраваны сінанімічны і антанімічны сувязі фразеалагізмаў. Крыніцамі слоўніка сталі творы больш за 350 аўтараў.

17. Прыказкі як моўныя адзінкі і іх стылістычнае выкарыстанне.

Гродна: ГрДУ, 1995. – 131 с. (у саўтарстве з М.А. Якацэвіч).

У манаграфіі асвятляецца шэраг пытанняў, звязаных з прыказкай не як фольклорным жанрам, а як моўнай адзінкай. На

лінгвістычным узору, з абавязковым улікам семантычных і граматычных паказыкаў пэўных моўных адзінак, вырашаеца пытанне пра размежаванне паняццяў «прыказка» і «прыказка» і «фразеалагізм». Аналізуецца реалізацыя прыказак у майлени. У адным з разделаў разгляданы стылістычна не абумоўлены змяненні прыказак (варыянтнасць, версіфікацыйныя варыяцыі, эліпсіс), у другім – разнастайныя прыёмы стылістычнага выкарыстання прыказак, абыяднаныя ў два спосабы ўжывання прыказак

18. Слоўнік беларускіх прыказак.

Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1996. – 352 с. (у саўтарстве з М.А. Якацэвіч).

У слоўніку апісваюцца калія 1000 найбольш ужывальных прыказак. Тлумачыцца іх сэнс, пры неабходнасці даецца іх сітуацыйная і стылістычная характеристыстика. Выкарыстанне прыказак як моўных адзінак ілюструеца прыкладамі з мастацкіх і публіцыстычных тэкстаў. Паказана, у якіх парэміялагічных зборніках прыводзіцца прыказка ще разнавіднасці. Пры некаторых прыказках ёсьць даведкі пра іх паходжанне. У слоўніку адлюстравана варыянтнасць прыказак і сінанімічныя адносіны паміж імі.

19. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы.

Мінск: Вышэйшая школа, 1998. – 271 с.

Рэц.: Малажай, Г. Яшчэ адна кніга пра беларускую фразеалогію / Г. Малажай // Народная трывбуна (Брэст). – 1999. – 6 сак.

У книзе ўпершыню даецца ўсебаковая характеристыстика фразеалагічнага складу сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Пры апоры на багаты фактычны матэрыйял, змешчаны ў двухтомным «Фразеалагічным слоўніку беларускай мовы», аўтар у адным разделе аналізуе спосабы ўтварэння фразеалагізмаў і іх этималагічную класіфікацыю, у другім – дае семантычную характеристыстыву, у трэцім – марфалагічную, у чацвёртым – сінтаксічную, у пятым – стылістычную характеристыстыву фразеалагізмаў. Завяршае працу шосты раздел – «Фразеаграфія», у якім сістэматызуюцца і сцісла апісваюцца ўсе беларускія фразеалагічныя слоўнікі.

20. У слоўнікавую скаронку.

Гродна: ГрДУ, 1999. – 89 с.

Кніжку варта кваліфікаваць як выданне, якое дапаўняе існуючыя беларускія тлумачальныя слоўнікі – лексікаграфічныя, фразеаграфічныя і парэміяграфічныя. Тут змешчаны слоўнікі-алагізмы (67), фразеалагізмы (113) і прыказкі (194), якія дагэтуль не апісваліся ў адпаведных даведніках.

21. Дазнанні.

Гродна: Гродзен. абл. аддзяленне Бел. фонду культуры. 2000. – 88 с.
Рэц.: Дазнанні // Наша слова. – 2000. – 12 крас.

Лабовіч, А. 21 кніга Івана Лепешава / А. Лабовіч // Пагоня. – 2000. – 6 крас.

Лабовіч, А. 21-я кніга Івана Лепешава / А. Лабовіч // Ніва (Беласток). – 2000. – 16 крас.

Роздум пра трагедыю Я. Купалы ў трыццатыя гады, вайну і маральнасць у творах В. Быкава, нетрадыцыйныя думкі пра А.С. Пушкіна. Адказы на гэтыя і іншыя надзёўныя пытанні спрабуе знайсці аўтар кніжкі. Іншыя яе старонкі – пра нашу мову-гартніцу, пра гвалт над ёю, ранейшы і сучасны.

22. Лінгвістычны аналіз мастацкага твора.

Гродна: ГрДУ, 2000. – Частка 2. – 124 с.

Раскрываецца спецыфіка мастацкага маўлення на прыкладах з камедый Я. Купалы «Тутэйшыя», «Паўлінка» і іншых твораў, нядайна ўключаных у праграмы па беларускай літаратуре для сярэдняй школы.

23. Дазнанні.

2-е выданне, выпраўленае. – Гродна: Гродзен. абл. аддзяленне Бел. фонду культуры, 2000. – 88 с.

Рэц.: Пацюпа, Ю. І фактам, і смехам / Ю. Пацюпа // Літаратура і маастацтва. – 2000. – 11 жн.

М.К. Дазнанні Івана Лепешава / М.К. // Биржа информации. – 2000. – 2 нояб.

Пацюпа, Ю. Публіцыстыка лінгвіста / Ю. Пацюпа // Пагоня. – 14 снеж.

24. Практыкум па лексікалогіі і фразеалогіі.

Гродна: ГрДУ, 2001. – 191 с. (у сааўтарстве з М.А. Якалцэвіч).

Рэц.: Прыгодзіч, М. У супладдзі з уласнай думкаю... / М. Прыгодзіч // Роднае слова. – 2002. – № 1. – С. 86.

Змяшчаюцца заданні і практикаванні для практичных і лабараторных заняткаў па ўсіх праграмных тэмах лексікалогіі і фразеалогіі сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Пераважаюць заданні, зарыентаваныя на творчы пошук з боку студэнта, набыццё ўменняў самастойнай работы са спецыяльнай літаратурай. Развіццё навыковаў навукова-даследчай працы і г.д.

25. Практыкум па беларускай мове.

Мінск: Універсітэтэцкае, 2001. – 320 с. (у сааўтарстве з Г.М. Малажай, К.М. Панюціч).

Мэта дапаможніка – падрыхтаваць студэнтаў да засваення курсаў беларусазнаўства. Пасля кароткіх тэарэтычных звестак даюцца разнастайныя пісьмовыя і вусныя заданні і практикаванні. Вялікая ўвага ўдзялецца не толькі арфаграфіі і пунктуацыі, але і аналізу слоў, словаўзлучэння і сказа, словаўжыванню, культуры мовы.

26. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні.

Гродна: ГрДУ, 2002. – 207 с.

Рэц.: Рагаўцоў, В. Увага: спрэчныя пытанні / В. Рагаўцоў // Роднае слова. – 2002. – № 12. – С. 62–63.

Прыгодзіч, М.Р. [Рэцэнзія на кн.:] І.Я. Лепешав. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні / М.Р. Прыгодзіч // Веснік БДУ. Серыя 4. – 2003. – № 1. – С. 103–104.

Разглядаючы спрэчныя пытанні такіх раздзелаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы, як лексікалогія, фразеалогія, графіка, арфаграфія, марфалогія і сінтаксіс.

27. Слоўнік беларускіх прыказак.

Мінск: Бел. навука, 2002. – 511 с. (у сааўтарстве з М.А. Якалцэвіч).

Рэц.: Рагаўцоў, В. Без прыказкі і з лаўкі не зваліща / В. Рагаўцоў // Наша слова. – 2003. – 21 студз.

Апісваецца каля 1500 найбольш ужывальных прыказак, тлумачыцца іх сэнс, пры неабходнасці даеца іх сітуацыйная і стылістичная характарыстыка. Выкарыстанне прыказак як моўных адзінак ілюструеца прыкладамі з маастацкіх і публіцыстычных тэкстаў. Паказана, у якіх парэміялагічных зборніках прыводзіцца пэўная прыказка ці яе разнавіднасці. Пры некаторых прыказках ёсьць даведкі пра іх паходжанне. У слоўніку адлюстравана варыянтнасць прыказак і сінанімічныя адносіны паміж імі.

28. Сучасная беларуская мова:

вучэбная праграма для вышэйшых навучальных установ па спецыяльнасці 1-21 05 01 – Беларуская філалогія. – Мінск: РІВШ БДУ, 2003. – 52 с. (у сааўтарстве з З.П. Данільчык, Д.М. Карапінскай).

29. Чаму мы так гаворым.

Гродна: ГрДУ, 2003. – 155 с.

Рэц.: Якшук, Л. Чатырыста «чаму» / Л. Якшук // Гродзенская праўда. – 2003. – 2 жн.

Рагаўцоў, В.І. Рупліва і дбайна / В.І. Рагаўцоў // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта імя А.А. Куляшова. – 2003. – № 4. – С. 237–240.

Раскрываецца гісторыя і паходжанне звыш 400 фразеалагічных адзінак, паказваецца іх жыццё ў часе і прасторы. Этымалагізацыя гэтых выразаў літаратурнай мовы ажыццяўляецца ўпершыню. У дадатку апісваюцца новыя словаў апошніх гадоў, яшчэ не ўключаныя ў акадэмічныя даведнікі беларускай літаратурнай мовы, і прыказкі, якія не трапілі ў «Слоўнік беларускіх прыказак» І.Я. Лепешава і М.А. Якалцэвіч (Мінск: Бел. навука, 2002).

30. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў.

Мінск: БелЭн, 2004. – 448 с.
 Рэц.: Чэмэр, М. Цікавы, змястоўны, патрэбны / М. Чэмэр //
 Настаўніцкая газета. – 2004. – 10 крас.
 Т.І. Тамашэвіч. Трыццатая кніга прафесара / Т.І. Тамашэвіч //
 Гродзенскі ўніверсітэт. – 2004. – 7 мая.

Рагаўцоў, В. Унікальны даведнік / В. Рагаўцоў // Роднае слова. – 2004. – № 9. – С. 34–35.

Раскрываецца гісторыя і паходжанне каля 1750 фразеалагізмаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы, паказваецца сувязь іх сучаснага і першапачатковага, этималагічнага значэння, жыццё фразеалагізмаў у часе і прасторы. Тут аб'яднаны раней апублікаваныя пад такой жа назвай выдаецтвам «Народная асвета» (1981, 1993) дзве часткі слоўніка, а таксама новыя гісторычна-этымалагічныя даведкі да больш як 400 фразеалагізмаў.

31. У фразеалагічную скарбонку.

Гродна: ГрДУ, 2004. – 155 с.
 Рэц.: Якшук, Л. Моўныя самацветы / Л. Якшук // Гродзенская праўда. – 2004. – 17 ліп.

Рагаўцоў, В.І. Цікавы і карысны даведнік / В.І. Рагаўцоў // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. – 2004. – № 4. – С. 221–223.

Апісвающа каля 600 фразеалагізмаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы, якія па розных прычынах не трапілі ў двухтомны «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы» (Мінск: БелЭн, 1993) і дагэтуль не харктаравацца ў існуючых акадэмічных і іншых слоўніках. У многіх выпадках гэта выразы, што ўзімлі зусім нядайна. Асобна даюцца дадатковыя значэнні і варыянты раней апісаных фразеалагізмаў і іншыя ўдакладненні ў ФСБМ.

32. Практыкум па беларускай мове.

Мінск: Вышэйшая школа, 2005. – 316 с. (у саўтгарстве з Г.М. Малахай і К.М. Панюціч).

Мэта дапаможніка – падрыхтаваць студэнтаў да засвяення курсаў беларусазнаўства. Пасля кароткіх тэарэтычных звестак даюцца разнастайныя пісьмовыя і вусныя заданні і практикаванні. Вялікая ўвага ўдзялецца не толькі арфаграфіі і пунктуацыі, але і аналізу слова, словазлучэння і сказа, культуры маўлення.

33. Слоўнік беларускіх прыказак.

Мінск: Бел. асац. «Конкурс», 2006. – 544 с. (у саўтгарстве з М.А. Якацэвіч).

Рэц.: Дзеяпіс // Дзеяслоў. – 2006. – № 3 (22). – С. 321–322.

Рагаўцоў, В. «Хто дбае, той і мае» / В. Рагаўцоў // Роднае слова. – 2007. – № 2. – С. 35.

Апісвающа 1623 найбольш ужывальныя прыказкі, тлумачыца іх сэнс, пры неабходнасці даеца іх сітуацыйная і стылістычная характеристыка. Выкарыстанне прыказак як моўных адзінак ілюструеца прыкладамі з мастацкіх і публістычных твораў. Паказана, у якіх парэміялагічных зборніках прыводзіцца пэўная прыказка ці яе разнавіднасці. Пры некаторых прыказках ёсьць даведкі пра іх паходжанне. У слоўніку адлюстрравана варыянтнасць прыказак і сінанімічныя адносіны паміж імі.

34. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства.

Гродна: ГрДУ, 2006. – 279 с.
 Рэц.: Рагаўцоў, В.І. На высокім навукова-метадычным узроўні / В.І. Рагаўцоў // Веснік ГрДУ. Серыя 3. Філалогія. Педагогіка. – 2006. – № 4. – С. 86–87.

Даніловіч, М. Новыя слова ў беларускай парэміялогіі / М. Даніловіч // Роднае слова. – 2007. – № 4. – С. 56.

Абгрунтоўваецца неабходнасць выдзялення ў курсе сучаснай беларускай літаратурнай мовы асобных раздзелаў парэміялогіі і парэміяграфіі, у якіх павінны вывучацца прыказкі як рэальна існуючыя моўныя адзінкі. Упершыню даеца тэарэтычны і частковы практичны матэрыял для сістэматyzаванага вывучэння прыказак з семантычнага, этималагічнага, граматычнага і стылістычнага пунктаў гледжання.

35. Культура маўлення: дапаможнік.

Гродна: ГрДУ, 2007. – 204 с.
 Рэц.: Рагаўцоў, В.І. З клопатам пра культуру маўлення / В.І. Рагаўцоў // Веснік ГрДУ. Серыя 3. – 2007. – № 4. – С. 93–94.

Тамашэвіч, Т. У цэнтры ўвагі – культура слова / Т. Тамашэвіч // Роднае слова. – 2008. – № 4. – С. 71.

Разглядающа на значным фактычным матэрыяле камунікацыйную якасці маўлення з улікам іх праяўлення ў тым ці іншым функцыянальным стылі. Упершыню даеца аргументаванне некаторых нормаў літаратурнай мовы: лексічных, фразеалагічных, словаўтваральных, марфалагічных і інш.

36. Практыкум па фанетыцы, арфаэпії, графіцы і арфаграфії: дапаможнік.

Гродна: ГрДУ, 2007. – 75 с. (у саўтгарстве з М.А. Якацэвіч).

Змяшчающа заданні і практикаванні для практичных і лабараторных заняткаў па ўсіх праграмных тэмах фанетыкі, арфаэпії, графікі і арфаграфіі сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Пераважаюць заданні, зарыентаваныя на творчы пошук з боку студэнта, набыццё ўменняў самастойнай работы са спецыяльнай літаратурай, развіццё навыкаў навукова-даследчай працы і г.д.

Брашуры, артыкулы, тэзісы, рэцэнзіі

37. У пошуках ісціны: нарысы.

Ліда: Выдавецкі дом ТБМ, 2007. – 196 с.

Рэц.: Жук, І. Накрэсленасць пошуку / І. Жук // Наша слова. – 2007. – 5 верас.

Новыя выданні на кніжных паліцах «Дзеяслова»// Дзеяслоў. – 2007. – № 6 (31). – С. 317.

Супрунчук, М.В.. [Рэцэнзія на кн.:] І.Я. Лепешаў. У пошуках ісціны / М.В. Супрунчук // Веснік БДУ. Серыя 4. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 88–90.

У навукова-папулярным выданні змешчаны некаторыя, актульныя і сёння, артыкулы мовазнаўчай, літаратуразнаўчай, гістарычнай і грамадска-палітычнай тэматыкі, апублікованыя за апошнія пяць гадоў у перыядычным друку – у газетах («Наша слова», «Літаратура і мастацтва», «Народная воля»), часопісах («Роднае слова», «Крыніца», «Вышэйшая школа» і інш.).

38. Слоўнік фразеалагізмаў: у 2 т.

Мінск: БелЭн, 2008. – Т. 1. – 672 с.

Рэц.: Якшук, Л.. Новыя слова ў фразеаграфії / Л. Якшук // Наша слова. – 2008. – 9 ліп.

39. Слоўнік фразеалагізмаў: у 2 т.

Мінск: БелЭн, 2008. – Т. 2. – 704 с.

Рэц.: Даніловіч, М. Новыя нарматыўныя слоўнік фразеалагізмаў / М. Даніловіч // Роднае слова. – 2008. – № 12. – С. 64.

Якшук, Л.М. Унікальны даведнік / Л. М. Якшук // Веснік ГрДУ. Серыя 3. – 2008. – № 3. – С. 172–173.

У двух татах гэтага слоўніка даецца апісанне каля 7 тысяч фразеалагізмаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Кожны з іх атрымлівае граматычную, стылістичную і семантычную характеристыстыку. У апошнюю ўваходзяць тлумачэнне фразеалагізма, адлюстраванне яго мнагазначнасці, варыянтнасці, сінанімічных і антанімічных сувязей.

40. Лінгвістычны аналіз тэксту: вучэбны дапаможнік.

Мінск: Вышэйшая школа, 2009. – 290 с.

Раскрываецца спецыфіка мовы мастацкай літаратуры, паказваецца, як аналізуваць (для лепшага разумення ідэйна-эстэтычнага зместу твора) разнастайныя «моўныя цяжкасці», што сустракаюцца ў мастацкіх тэкстах. Падаюцца ўзоры лінгвістычнага аналізу асобных твораў.

41. Література как средство трудового воспитания: Методическое письмо.

Гродно: Гродненский областной отдел народного образования, Гродненский областной институт усовершенствования учителей, 1962. – 16 с.

42. Література как средство трудового воспитания

Воспитание учащихся на уроках языка и литературы. – Минск: Учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения БССР, 1962. – С. 58–69.

43. Індывидуальны падыход

Настаўніцкая газета. – 1964. – 19 верас. (у сааўтарстве з А. Чабатарэвіч і інш.).

44. Кто же поставит точку?

Гродненская правда. – 1964. – 18 нояб. (в соавторстве с Н. Козловской и др.).

45. Старанна захоўваць

Настаўніцкая газета. – 1965. – 6 студз.

46. Пример из опыта

Народная асвета. – 1965. – № 8. – С. 68–70.

47. Дзвёюма адзнакамі

Настаўніцкая газета. – 1966. – 4 мая.

48. Летапіс роднай вёскі

Савецкая вёска. – 1967. – 4 лют.

49. Партизанский оружейник

Гродненская правда. – 1967. – 12 февр.

50. Трывожнае юнацтва

Савецкая вёска. – 1967. – 25 лют.

51. Звучит юбілейная

Гродненская правда. – 1967. – 2 апр.

52. Спявae скрылка

Савецкая вёска. – 1967. – 8 крас.

53. Просматривая учебники

Учительская газета. – 1967. – 5 мая.

54. Сустрэча двух генералаў

Савецкая вёска. – 1967. – 23 мая.

55. У супрупе імя Гарбука
Савецкая вёска. – 1967. – 27 мая.
56. Мясоўы матэрыял наўчуае і выхоўвае
Народная асвета. – 1967. – № 5. – С. 28–32.
57. Освобождение Юратишек
Путь Ильича. – 1967. – 22 июня.
58. Гады выпрабаванняў
Савецкая вёска – 1967. – 1 ліп.
59. Аля помніка над Котрай
Савецкая вёска. – 1967 – 11 ліп.
60. Встреча двух генералов
Гродненская правда. – 1967. – 16 июля.
61. Памяць героя
Савецкая вёска. – 1967 – 20 ліп.
62. Подвиг земляка
Лесная правда (Нагорск Кировской области). – 1967. – 4 июля.
63. На блакітным экране скрыпач – зямляк
Савецкая вёска. – 1967. – 5 жн.
64. Дарогамі бацькоў, дарогамі перамог
Савецкая вёска. – 1967. – 5 жн.
65. «Я изваяю фигуру брата...»
Гродненская правда. – 1967. – 6 авг.
66. След героя
Сельская газета. – 1967. – 5 авг.
67. Падзяка краязнаўцам
Звёзда – 1967. – 23 жн.
68. «Умей жить и тогда...»
Знамя юности. – 1967. – 14 сент.
69. Перачытваючы пісьмы
Савецкая вёска – 1967. – 24 кастр
70. Ён быў сапраўдным героем
Дняпроўская праўда. – 1967. – 28 кастр.
71. Сакратар рэйкома
Савецкая вёска. – 1967. – 7 лістап.
72. Праз 26 гадоў...
Віцебскі рабочы. – 1967. – 21 лістап.
73. Секретар ревкома
Гродненская правда. – 1967. – 18 нояб.
74. Заўжды ў строі
Савецкая вёска. – 1968 – 22 лют.
75. Неумирающая боль
Гродненская правда. – 1968. – 2 марта.
76. Часовой Родины
Гродненская правда – 1968. – 5 марта.
77. Карчагінцы нашых дзён
Савецкая вёска. – 1968. – 28 сак.
78. За зямлю, за свободу
Савецкая вёска. – 1968. – 30 сак.
79. Народны мсцівец Уладзімір Лебядзевіч
Савецкая вёска. – 1968. – 25 крас.
80. Кнігу напісалі вучні
Савецкая вёска. – 1968. – 9 мая.
81. Ордэн героя – музею
Савецкая вёска. – 1968. – 14 мая.
82. Таямніцы роднага краю
Савецкая вёска. – 1968. – 21 мая.
83. Берштам – 500 лет
Гродненская правда. – 1968. – 1 июня.
84. Дарогамі герояў
Настаўніцкая газета. – 1968 – 22 чэрв.
85. Духоўны скарб народа
Савецкая вёска. – 1968. – 27 чэрв.
86. Учить пользоваться красной строкой
Русский язык в школе. – 1968. – № 6. – С. 87–88.
87. Юные летописцы
Гродненская правда. – 1968. – 9 июня.
88. Молодые голоса
Гродненская правда. – 1968. – 12 июля.
89. Миллионер
Сельская газета. – 1968. – 23 июля.
90. Патрэбна такое правило
Настаўніцкая газета. – 1968. – 14 жн.
91. Помнік герою
Савецкая вёска. – 1968. – 17 жн.
92. Делать жизнь с кого
Сельская газета. – 1968. – 22 авг.

- 93. Дружба з карчагінцамі**
Наставіцкая газета. – 1968. – 11 верас.
- 94. Вывучэнне асаблівасцей мясцовай гаворкі і папярэджанне дыялектных памылак**
Народная асвета. – 1968. – № 10. – С. 40–44.
- 95. Ваше величество, потеснитесь!**
Гродненская правда. – 1968. – 16 нояб.
- 96. Гробовое молчание**
Гродненская правда. – 1968. – 12 дек.
- 97. Пра вясковыя патрэбы**
Савецкая вёска. – 1969. – 18 студз.
- 98. У памяць аб рэўкоме**
Савецкая вёска. – 1969. – 4 лют.
- 99. Самоцветы живой речи**
Гродненская правда. – 1969. – 26 февр.
- 100. В память о ревкоме**
Сельская газета. – 1969. – 25 янв.
- 101. Збіраем народную творчасць**
Чырвоная змена. – 1969. – 19 сак.
- 102. Каб не было сіратлівых магіл**
Савецкая вёска. – 1969. – 26 крас.
- 103. Некаторыя прыёмы выкарыстання фразеалагізмаў у творах К. Крапівы**
Тезисы межвузовской научно-теоретической конференции молодых ученых (по итогам научно-исследовательской работы за 1968–1969 уч. год), октябрь 1969 г. – Минск: Минский государственный институт им. А.М. Горького, 1969. – С. 140–142.
- 104. Пра графік, аўтавакзал і дождж**
Савецкая вёска. – 1969. – 15 лістапад.
- 105. Стылістична не абумоўленыя змяненні фразеалагізмаў**
Тэзісы дакладаў маладых вучоных на лінгвістычнай канфэрэнцыі, 13–14 красавіка 1970 г. – Мінск: Інстытут мовазнаўства імі Якуба Коласа АН БССР, 1970. – С. 56–58.
- 106. Влюбленные в свой край**
Гродненская правда. – 1970. – 11 марта.
- 107. Рэцэнзія на кнігу: А.В. Агапова. Работа по фразеологии на уроках русского языка в V–VI классах: Из опыта работы учителя.** – Саранск: Мордовское книжное издательство, 1969.
Русский язык в школе. – 1970. – № 3. – С. 127–128.
- 108. Кавалер дзесяці ордэнаў**
Савецкая вёска. – 1970. – 9 мая.
- 109. Строки из писем**
Книжное обозрение. – 1970. – 25 сент.
- 110. Фразеалагізмы ў сказе**
Народная асвета. – 1970. – № 12. – С. 50–55.
- 111. Даследаванне народнай лексікі**
Звязда. – 1970. – 18 верас.
- 112. Афоризмы Крапівы**
Блокнот агитатора. – 1971. – № 4. – С. 17–18.
- 113. Чаму мы так гаворым**
Маладосць. – 1971. – № 7. – С. 153–154.
- 114. Пра два самастойныя фразеалагізмы**
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх наўук. – 1971. – № 5. – С. 101–103.
- 115. Фразеология в произведениях К. Крапівы: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук.**
Мінск: Інстытут языкоznания имени Якуба Коласа АН БССР, 1972. – 23 с.
[Водзыў А.С. Аксамітава на кандыдацкую дысертацыю І.Я. Лепешава «Фразеалогія ў творах Кандрата Крапівы» (Мінск, 1972, 193 + дадатак I–XVI машынапісн. с.) апублікаваны ў кн.: Труды Самаркандинскага государственного университета имени Алишера Навои. Новая серия, выпуск 8/2 227. Вопросы фразеологии, VII. – Самарканд, 1976. – С. 334–337.]
- 116. Обнажение внутренней формы как индивидуально-авторский приём применения фразеологизмов**
Вопросы семантики фразеологических единиц славянских, германских и романских языков: тезисы докладов научно-теоретической конференции, 6 июня 1972 г. Часть 2. – Новгород: Ленинградский госпединститут им. А.И. Герцена, 1972. – С. 86–88.
- 117. Адносна частотнасці фразеалагізмаў у мастацкім творы**
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх наўук. – 1972. – № 2. – С. 94–103.
- 118. Прыйёмы выкарыстання прыказак у творах К. Крапівы**
Народная асвета. – 1972. – № 11. – С. 68–71.
- 119. З невычэрпных моўных скарбаў**
Полымя. – 1973. – № 1. – С. 248–252.
- 120. Кантамінацыя фразеалагізмаў**
Беларуская лінгвістыка. – 1973. – № 4. – С. 50–56.

- 121. Белорусская диалектная фразеология в словарях различных типов: Лексикографический обзор**
 Труды Самаркандского государственного университета имени Алишера Навои. Новая серия, выпуск № 237. Вопросы фразеологии, VI. Восточнославянская диалектная фразеология и фразеография. – Самарканд, 1972. – С. 100–113.
- 122. Біяграфія трох выслоўяў**
 Настаўніцкая газета. – 1973. – 27 чэрв.
- 123. Арфаграфічныя агрэхі ў дапаможніку па арфаграфії**
 Польмя. – 1973. – № 10. – С. 247–249.
- 124. Тыпы дыялекцных фразеалагічных слоўнікаў**
 Рэгіянальныя асаблівасці беларускай мовы, літаратуры і фальклору: тэзісы дакладаў рэспубліканскай навуковай канферэнцыі, 25–26 мая 1973 г. – Гомель: Гомельскі дзяржаўны універсітэт, 1973. – С. 41–43.
- 125. З узделам грамадскасці**
 Настаўніцкая газета. – 1973. – 22 жн.
- 126. Вывучэнне фразеалагічных слоўнікаў**
 Вывучэнне беларускай мовы ў педагогічных інстытутах БССР: матэрыялы Рэспубліканскага навукова-метадычнага семінара. – Мінск: Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А.М. Горкага, 1973. – С. 71–73.
- 127. Использование в речи отдельных компонентов фразеологизма, семантически обогащенных за счет смыслового целого**
 Республикаанская научная конференция «Слово и функция слова». – Лиепая: Лиепайский государственный педагогический институт имени В. Лациса, 1974. – С. 58–59.
- 128. Кніга дапрацавана і дапоўнена**
 Народная асвета. – 1974. – № 4. – С. 91–92.
- 129. Лексікаграфічна распрацоўка народнай фразеалогіі**
 Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук. – 1974. – № 1. – С. 134–136.
- 130. Даследуеца культура мовы**
 Польмя. – 1974. – № 8. – С. 246–249.
- 131. Класічная праца айчыннай філалогіі**
 Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1974. – № 3. – С. 52–54.
- 132. Ад прыказкі да прымаўкі**
 Настаўніцкая газета. – 1974. – 7 верас.
- 133. Элісаныя варыянты фразеалагізмаў**
 Научные труды. Том 5. Филология. Выпуск 1. – Минск: Минский государственный педагогический институт имени А.М. Горького, 1974. – С. 32–37.
- 134. Залацінкі народнай мудрасці**
 Беларусь. – 1974. – № 9. – С. 26.
- 135. Рэспубліканскі навукова-метадычны семінар**
 Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Выпуск 5. – С. 78–79.
- 136. Лексічныя варыянты фразеалагізмаў**
 Сборник научных статей / Гродненский государственный педагогический институт имени Янки Купалы. – Минск: Вышэйшая школа, 1974. – С. 213–224.
- 137. Лексіка-граматычна спалучальнасць фразеалагізмаў**
 Беларуская мова і мовазнаўства: міжвузаўскі зборнік. – Выпуск 2. – Мінск, 1974. – С. 100–112.
- 138. Помнікі таленту, дасціннасці, натхненню: Фразеалагізмы Кандрата Крапівы**
 Польмя. – 1975. – № 3. – С. 247–252.
- 139. Дзеепрыслой супраць няўажлівых**
 Настаўніцкая газета. – 1975. – 1 лют.
- 140. Аднаўленне ўнутранай формы фразеалагізма як мастацкі прыём**
 Беларуская лінгвістыка. – 1975. – Выпуск 7. – С. 22–26.
- 141. Лінгвістычны аналіз і правільнае ўразуменне тэксту**
 Лінгвістычны аналіз тэксту: матэрыялы семінара. – Мінск: Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А.М. Горкага, 1975. – С. 23–28.
- 142. Байка Кандрата Крапівы «Дыпламаваны Баран»**
 Лінгвістычны аналіз тэксту: матэрыялы семінара. – Мінск: Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А.М. Горкага, 1975. – С. 50–57.
- 143. Фразеалагічны слоўнік на ўроках мовы і літаратуры**
 Народная асвета. – 1975. – № 6. – С. 54–59.
- 144. З лексікі вёскі Бершты Шчучынскага раёна**
 З народнага слоўніка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1975. – С. 36–52.
- 145. Моўныя скарбы Мсціслаўшчыны**
 Польмя. – 1975. – № 7. – С. 250–252.
- 146. Абзац**
 Настаўніцкая газета. – 1975. – 30 ліп.
- 147. Слоўнік перыфраз**
 Настаўніцкая газета. – 1975. – 17 верас.
- 148. З увагаю да слова: Аналіз мовы мастацкіх твораў у школе**
 Польмя. – 1975. – № 10. – С. 213–221.

- 149.** Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту: Програма педагогічных інстытутаў (для спецыяльнасці № 2102 «Беларуская мова і літаратура»).
Мінск: Вышэйшая школа, 1976. – 16 с.
- 150.** Займеннікавыя спалучэнні
Настаўніцкая газета. – 1976. – 11 лют.
- 151.** Прафесіянальна-педагагічная арыентацыя пры выкладанні спецкурса «Беларуская фразеалогія»
Республиканская научная конференция «Совершенствование методической подготовки учителя в педагогическом вузе»: тезисы докладов. – Гродно: Гродненский государственный педагогический институт им. Янки Купалы, 1976. – С. 59–62.
- 152.** Структурныя тыпы фразеалагізмаў
Беларуская мова і мовазнаўства: міжвузоўскі зборнік. Выпуск IV. – Мінск: Выдавецтва БДУ імя У.І. Леніна, 1976. – С. 86–96.
- 153.** Продолжение фразеологического словаря одного говора
Труды Самаркандинского государственного университета имени Алишера Навои. – Новая серия, выпуск № 227. – Вопросы фразеологии, VII. – Самарканд, 1976. – С. 269.
- 154.** Исследование фразеологии живой народной речи
Труды Самаркандинского государственного университета имени Алишера Навои. – Новая серия, выпуск № 227. – Вопросы фразеологии, VII. – Самарканд, 1976. – С. 293–296.
- 155.** Работы, опубликованные в Белоруссии с 1968 по 1969 гг.
Труды Самаркандинского государственного университета имени Алишера Навои. – Новая серия, выпуск № 227. – Вопросы фразеологии, VII. – Самарканд, 1976. – С. 345–346.
- 156.** Пра стылістычнае правіла
Настаўніцкая газета. – 1977. – 5 сак.
- 157.** У дыялектны слоўнік Гродзеншчыны
Народная лексіка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1977. – С. 39–46.
- 158.** Залацінкі народнай мудрасці
Полымя. – 1978. – № 1. – С. 252–256.
- 159.** Полісемія і лінгвістычны аналіз
Настаўніцкая газета. – 1978. – 15 лют.
- 160.** Лінгвістычны аналіз на ўроках літаратуры
Народная асвета. – 1978. – № 5. – С. 50–56.
- 161.** Гісторыка-этымалагічныя нататкі. Бел. авохуј мне
Беларуская лінгвістыка. – 1978. – Выпуск 14. – С. 66.
- 162.** З мовы паляўнічых
Настаўніцкая газета. – 1979. – 16 чэрв.
- 163.** Новае выданне слоўніка
Настаўніцкая газета. – 1979. – 14 чэрв.
- 164.** Хто такі ён: Пра ўжыванне займеннікаў
Полымя. – 1979. – № 6. – С. 251–256.
- 165.** О возникновении фразеологизмов на базе пословиц
Семантико-грамматические характеристики фразеологизмов русского языка: сборник научных трудов. – Ленинград: Ленинградский государственный педагогический институт им. А.И. Герцена, 1978. – С. 55–59.
- 166.** З мовы паляўнічых
Настаўніцкая газета. – 1979. – 12 верас.
- 167.** [Рэцэнзія на кн.:] А.С. Аксамітаў. Беларуская фразеалогія.
Мінск: Вышэйшая школа, 1978. – 224 с.
Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У.І. Леніна. Серыя IV. Філагогія. Журналістыка. Педагогіка. Псіхалогія. – 1979. – № 2. – С. 86.
- 168.** Фразеалагічныя паўкалькі ў беларускай літаратурнай мове
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 15. – Мінск: Навука і тэхніка, 1979. – С. 62–68.
- 169.** Норма і адхіленні ад яе
Настаўніцкая газета. – 1979. – 3 кастр.
- 170.** Спосабы ўтварэння фразеалагізмаў
Молодёжь и научно-технический прогресс: тезисы докладов I Гродненской конференции молодых учёных. – Гродно: ГрГУ, 1979. – Часть 1. – С. 117–118.
- 171.** Аб структуры кампаратыўных фразеалагізмаў
Молодёжь и научно-технический прогресс: тезисы докладов I Гродненской конференции молодых учёных. – Гродно: ГрГУ, 1979. – Часть 1. – С. 123–124 (у саўтартстве з М.А. Даніловічам).
- 172.** На якім складзе трэба ставіць націск у дзеяслоўных формах існую, існуеш, існue i g.g.?
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 16. – 1979. – С. 70–71.
- 173.** Крапіўніскі ці крапівоўскі?
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 16. – 1979. – С. 71.
- 174.** Лахі pag пахі
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 16. – 1979. – С. 71.

- 175. Некаторыя шляхі ўзнікнення фразеалагізмаў**
Беларуская мова. – Выпуск 7. – Мінск: Выдавецтва БДУ, 1980. – С. 99–108.
- 176. Адносна фразеалагічна звязанага значэння слоў**
Беларуская мова. – Выпуск 8. – Мінск: Выдавецтва БДУ, 1980. – С. 56–61.
- 177. Фразеалагічныя запазычанні і калькі з рускай мовы**
Беларуская фразеалогія, лексікалогія: зборнік артыкулаў. – Мінск: Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А.М. Горкага, 1980. – С. 19–31.
- 178. Лексічны аналіз слова**
Народная асвета. – 1980. – № 9. – С. 49–53.
- 179. Спэцыфіка ўжывання некаторых фразеалагізмаў у беларускай літаратурнай мове**
Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры: тэзісы дакладаў II рэспубліканскай навуковай канферэнцыі, 24–25 верасня 1980 г. – Гомель: Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт, 1980. – С. 83–84.
- 180. Мова і ідэйная накіраванасць верша**
Настаўніцкая газета. – 1981. – 7 студз.
- 181. Прынцып гістарызму пры ацэнцы моўных з'яў**
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх науак. – 1981. – № 2. – С. 126–132.
- 182. Дасціпна і трапна: Пра фразеалагізмы ў мастацкай літаратуре**
Полымя. – 1981. – № 5. – С. 251–256.
- 183. Ці так вучым дзяцей?**
Літаратура і мастацтва. – 1981. – 5 чэрв.
- 184. Рэцензія на кн.: В.П. Жуков. Школьный фразеологический словарь русского языка**
Русская речь. – Москва, 1981. – № 4. – С. 72–73.
- 185. Об использовании фразеологизмов в художественном произведении**
Русский язык в школе. – 1981. – № 4. – С. 88–91.
- 186. На сёмым небе ці на дзесятым небе?**
Беларуская лінгвістыка. Выпуск 19. – 1981. – С. 49–50.
- 187. Пра стылістычныя функцыі фразеалагізмаў**
Тезісы докладов научно-практической конференции «Исследования ученых – на службу пятилетке». 29 сентября 1980 г. Ч. IV (филологические науки). – Гродно: Гродненский государственный университет, 1980. – С. 20–23.
- 188. Аб нормах ужывання фразеалагізмаў**
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 20. – 1981. – С. 69–71.
- 189. Даследуецца стылістыка**
Полымя. – 1981. – № 12. – С. 246–249.
- 190. Фразеалагізмы ў камедыі Я. Купалы «Паўлінка»**
Купалава і Коласава слова: зборнік артыкулаў. – Мінск: Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А.М. Горкага, 1981. – С. 15–30.
- 191. Фразеалагізм і пунктуацыя**
Народная асвета. – 1982. – № 3. – С. 46–49.
- 192. Аб кантамінацыйным спосабе фразеалагічнай дэрывацыі**
Словообразование и номинативная деривация: тезисы докладов республиканской конференции (26–28 мая 1982 г.). – Гродно: ГрГУ, 1982. – Часть 1. – С. 195–197.
- 193. Фразеалагізм і арфаграфія**
Настаўніцкая газета. – 1982. – 19 чэрв.
- 194. Аб стылістычных функцыях фразеалагізмаў у творах Я. Купалы**
Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур: Рэспубліканская навуковая канферэнцыя, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння народных паэтаў БССР Янкі Купалы і Якуба Коласа: тэзісы дакладаў. – Мінск: Вышэйшая школа, 1982. – С. 159–160.
- 195. Спалучальнасць фразеалагізмаў і моўная норма**
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх науак. – 1982. – № 4. – С. 96–104.
- 196. Займальна і проста**
Настаўніцкая газета. – 1983. – 16 сак.
- 197. Сінанімічныя фразеалагізмы і іх стылістычная дыферэнцыяцыя**
Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя IV. Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. – Мінск, 1983. – С. 30–33.
- 198. Фразеалагізм у суседстве са словам**
Полымя. – 1983. – № 5. – С. 119–222.
- 199. Функцыянальна не замацаваныя фразеалагізмы**
Беларуская лінгвістыка. Выпуск 23. – 1983. – С. 23–29.
- 200. Крытэріі функцыянальна-стылявой класіфікацыі фразеалагізмаў**
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх науак. – 1983. – № 4. – С. 97–104.

- 201. Фразеалагізм і націск**
Народная асвета. – № 9. – С. 44–45.
- 202. Фразеалагічна кантамінацыя і моўная норма**
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 24. – 1983. – С. 62–64.
- 203. Лексічная і фразеалагічная зеўгма**
Беларуская мова. – Выпуск 11. – Мінск: Выдавецтва Беларускага дзяржаўнага універсітэта, 1983. – С. 75–83.
- 204. Фразеологизм и языковая норма**
Актуальные проблемы русской фразеологии: межвузовский сборник научных работ. – Ленинград: Ленинградский государственный педагогический институт имени А.И. Герцена, 1983. – С. 43–51.
- 205. Проблемы фразеологической стилистики и фразеологической нормы в современном белорусском литературном языке: автореферат докторской диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук**
Мінск: Інстытут языкоznания імені Якуба Коласа АН БССР, 1984. – 37 с.
- 206. Семантыка фразеалагізма і кантэкст**
Беларуская мова. Выпуск 12. – Мінск: Універсітэцкае, 1984. – С. 51–57.
- 207. Об актуальных вопросах культуры белорусской речи.**
Региональные особенности восточнославянских языков, литературы, фольклора и методы их изучения: тезисы докладов и сообщений III республиканской конференции. – Гомель, 1985. – Часть 1. – С. 124–125.
- 208. Культура слова**
Настаўніцкая газета. – 1985. – 20 ліп.
- 209. О лексико-фразеологических связях и взаимоотношениях (К вопросу о лексической и фразеологической синонимии)**
Лексико-фразеологические связи в литературном русском языке и народных говорах: межвузовский сборник научных трудов. – Курск, 1984. – С. 94–100.
- 210. Тэматыка дыпломных работ [на лексікалогіі і фразеалогіі]**
Тэматыка дыпломных работ: Спецыяльнасць 2002 – Беларуская мова і літаратура і 2001 – Русская мова і літаратура; складальнікі: З.П. Данільчык [і інш.]. – Гродна: ГрДУ, 1984. – С 3–7.
- 211. Марфалагічныя нормы і граматычныя памылкі**
Народная асвета. – № 10. – С. 27–31.
- 212. Рэцэнзія на кн.: А.В. Жуков. Фразеологическая переходность в русском языке.** – Л., 1984
Русский язык в школе. – 1985. – № 5. – С. 100–101.
- 213. Надзеіны памочнік**
Настаўніцкая газета. – 1985. – 30 кастр.
- 214. Словаўваральныя формы**
Настаўніцкая газета. – 1985. – 20 лістап.
- 215. [Реферат:] Лепешев И.Я. Проблемы фразеологической стилистики и фразеологической нормы.** – Минск: Наука и техника, 1984
Научно-реферативный бюллетень (отечественная литература). № 68. Литературоведение и языкоzнание. – Минск: Отдел научной информации по общественным наукам АН БССР, 1985. – С. 67–70.
- 216. [Реферат:] Лепешев И.Я. Проблемы фразеологической стилистики и фразеологической нормы.** – Минск: Наука и техника, 1984
Реферативный журнал. Общественные науки в СССР. Языкоzнание. Серия 6. – 1985. – № 1. – С. 171–175.
- 217. Сінтаксічныя нормы і выпадкі іх парушэнняў**
Народная асвета. – 1986. – № 3. – С. 46–49.
- 218. Грунтоўнае апісанне фанетыкі**
Нарадная асвета. – 1986. – № 6. – С. 78–79.
- 219. Крылатыя слова**
Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. – Мінск, 1986. – Том 3. – С. 137.
- 220. Вывучэнне прыказак на ўроках мовы і літаратуры**
Народная асвета. – 1986. – № 7. – С. 57–60 (у саўтарстве з М.А. Якацэвіч).
- 221. Парадак слоў і лагічнасць маўлення**
Беларуская лінгвістыка. – Выпуск 30. – 1986. – С. 16–21.
- 222. О функционально не закрепленных фразеологизмах в современном белорусском языке**
Фразеологизмы в системе языковых уровней: межвузовский сборник научных трудов. – Ленинград: Ленинградский государственный педагогический институт имени А.И. Герцена, 1986. – С. 71–78.
- 223. Аб асноўных спосабах унутрыфразеалагічнай дэрывацыі**
Словообразование и номинативная деривация: тезисы докладов II республиканской конференции, 25–26 сентября 1986 г. – Гродно: ГрГУ, 1986. – Часть 2. – С. 8–11.

- 224. Фундаментальныі труда**
Гродненская правда. – 1986. – 22 окт. (в соавторстве с Т. Томашевичем и Н. Даниловичем).
- 225. Грані слова**
Настаўніцкая газета. – 1986. – 22 кастр.
- 226. Слова з іншых моў**
Настаўніцкая газета. – 1986. – 12 лістап.
- 227. Дакладнасць маўлення**
Народная асвета. – 1987. – № 2. – С. 39–42.
- 228. Грамматическая и стилистическая характеристика фразеологизмов в словаре (из опыта составления фразеологического словаря белорусского языка)**
Фразеологизм и его лексикографическая разработка: материалы IV Международного симпозиума в рамках Международной комиссии по проблемам славянской фразеологии при Международном комитете славистов. – Минск: Наука и техника, 1987. – С. 81–83.
- 229. Глумачальны слоўнік прыказак**
Літаратура і мастацтва. – 1987. – 24 ліп.
- 230. Клуб «Роднае слова»: Кансультация**
Беларуская мова і літаратура. – 1988. – № 1. – С. 38–39.
- 231. Слоўнік моўных цяжкасцей**
Настаўніцкая газета. – 1988. – 2 крас.
- 232. Унутрыфразеалагічна дэрывацыя**
Беларуская лінгвістыка. Выпуск 33. – 1988. – С. 49–53.
- 233. Зваротная сувязь: чытак – часопіс – чытак**
Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1988. – № 8. – С. 17.
- 234. Аг прыказкі да фразеалагізма**
Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1988. – № 9. – С. 37, 41, 47, 75.
- 235. К вопросу о квалификации фразеологических оборотов с точки зрения их происхождения**
Актуальные проблемы исторической лексикологии и лексикографии восточнославянских языков: тезисы докладов. Вторая Всесоюзная конференция, 12–14 октября 1988 г. – Днепропетровск, 1988. – Часть 1. – С. 88–89.
- 236. [Реферат:] Лепешев И.Я. Этимологический словарь фразеологизмов**
Научно-реферативный бюллетень (отечественная литература). – № 93. Белорусская лексикография 1972–1987 гг. – Минск:
- Отдел научной информации по общественным наукам АН БССР, 1988. – С. 220–224.
- 237. Фразеалагізмы ў «Слоўніку беларускай мовы» І. Насовіча**
Весь АН БССР. Серыя грамадскіх навук. – 1989. – № 2 – С. 99–105 (у сааўтарстве з Г.Б. Хіхол).
- 238. Патрэбны грунтоўныя меры**
Літаратура і мастацтва. – 1989. – 30 чэрв.
- 239. Аб фразеалагізацыі крылатых выразаў**
Словообразование и номинативная деривация: тезисы докладов III республиканской конференции, 5–6 октября 1989 г. – Гродно, 1989. – Часть 2. – С. 57–58.
- 240. Пралексічны разбор і фразеалагічна звязанае значэнне слова**
Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1990. – № 5. – С. 27–31.
- 241. Фарміраванне некаторых уменняў на занятках па фразеалогії**
Выкладанне беларускай і рускай моў у вышэйших навучальных установах БССР: тэзісы дакладаў і паведамленняў рэспубліканскай навукова-метадычнай канферэнцыі, Гродно, 20–23 лістапада 1990 г. – Гродна, 1990. – С. 92–93.
- 242. Внутрифразеологические образования и их отражение в словаре**
Проблемы русской и общей фразеографии: межвузовский сборник научных трудов. – Новгород: Новгородский государственный педагогический институт, 1990. – С. 15–22.
- 243. О размежевании фразеологических синонимов и вариантов**
Ядерно-периферийные отношения в области лексики и фразеологии (на материале славянских, германских и романских языков). Республикаанская межвузовская научная конференция, 20–23 мая 1991 г. – Новгород, 1991. – Ч. 2. – С. 204–206.
- 244. Крылатыя слова і фразеалагізмы**
Роднае слова. – 1992. – № 9. – С. 38–41.
- 245. Фразеолаг-лексічны спосаб фразеалагічнай дэрывацыі**
Словообразование и номинативная деривация в славянских языках: Материалы IV республиканской научной конференции, 15–16 сентября 1992 г. – Гродно, 1992. – Часть 2. – С. 33–35.
- 246. Пра хібы перакладнога слоўніка**
Весь АН Беларусі. Серыя грамадскіх навук. – 1993. – № 1. – С. 117–120.

- 247. Чарговы кліч у «светлае будучае»?**
Настаўніцкая газета. 1992. – 8 жн. (у саўтгарстве з І. Жуком і інш.).
- 248. Колькасныя характарыстыкі ў фразеалогії**
Шануючы спадчыну Я. Карскага. Чацвёртыя навуковыя чытанні: у 3 частках. – Гродна, 1994. – Частка 2. – С. 92–96.
- 249. Фразеалогія ў лічбах**
Роднае слова. – 1994. – № 10. – С. 30–33.
- 250. Крапіва Кандрат**
Беларуская мова: энцыклапедыя. – Мінск, 1994. – С. 268–270.
- 251. Фразеалагічны слоўнік**
Беларуская мова: энцыклапедыя. – Мінск, 1994. – С. 589–590.
- 252. Фразеалагічныя нормы**
Беларуская мова: энцыклапедыя. – Мінск, 1994. – С. 590–591.
- 253. Пра семантычную класіфікацыю фразеалагізмаў**
Роднае слова. – 1995. – № 10. – С. 56–64.
- 254. Фразеалагізмы і нефразеалагізмы**
Роднае слова. – 1996. – № 1. – С. 53–61.
- 255. Дарэмна забытая байка**
Літаратура і мастацтва. – 1995. – 3 лістап.
- 256. Некаторыя асаблівасці мовы Янкі Купалы**
Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні: матэрыялы навуковай канферэнцыі, Гродна, 3–6 кастрычніка 1995 года. – Гродна, 1996. – С. 113–118.
- 257. Сэнсавая структура фразеалагізма і яе кампаненты**
Я. Карскі і сучаснае мовазнаўства (да 135-х угодкаў з дня нараджэння): матэрыялы Шостых навуковых чытанняў, 25–26 студзеня 1996 года. – Гродна, 1996. – Том 2. – С. 112–115.
- 258. Дзеясловы з канструктыўна абмежаваным значэннем**
Я. Карскі і сучаснае мовазнаўства (да 135-х угодкаў з дня нараджэння): матэрыялы Шостых навуковых чытанняў, 25–26 студзеня 1996 года. – Гродна, 1996. – Том 2. – С. 38–43 (у саўтгарстве з В. Варанцом).
- 259. Канструктыўна-колькасныя варыянты фразеалагізмаў**
Я. Карскі і сучаснае мовазнаўства (да 135-х угодкаў з дня нараджэння): матэрыялы Шостых навуковых чытанняў, 25–26 студзеня 1996 года. – Гродна, 1996. – Том 2. – С. 130–135 (у саўтгарстве з Ю. Калошам).
- 260. Пра моўныя асаблівасці твораў Янкі Купалы**
Роднае слова. – 1996. – № 9. – С. 82–88.
- 261. Прыказкі і фразеалагізмы як сумежныя з'явы**
Словообразование и номинативная деривация в славянских языках: материалы V республиканской научной конференции, посвященной памяти проф. В.М. Никитевича, 21–22 мая 1996 г. – Гродно, 1996. – С. 155–157.
- 262. Гаэтычныя мініяцюры ў фразеалогіі**
Роднае слова. – 1997. – № 4. – С. 63–72.
- 263. Мнагазначнасць фразеалагізмаў**
Беларуская мова і літаратура. – Вып. 7. – 1997. – С. 92–103.
- 264. Бог і вялікая літара**
Літаратура і мастацтва. – 1997. – 3 кастр.
- 265. Чаму мы так гаворым**
Беларуская мова і літаратура. – Выпуск 9. – 1997. – С. 106–113.
- 266. Апісанне прыказак у слоўніках**
Сборник научных трудов по лексикографии. – Выпуск 5. – Гродно, 1998. – С. 76–78.
- 267. Канструктыўна абмежаванае значэнне слоў**
Роднае слова. – 1998. – С. 59–70.
- 268. Паспешлівая выснова**
Літаратура і мастацтва. – 1998. – 1 мая.
- 269. Спрэчныя пытанні графікі і арфааграфії**
Беларуская мова і літаратура. – 1998. – № 2. – С. 95–105.
- 270. Мова «Тутэйшых» Янкі Купалы**
Полымя. – 1998. – № 7. – С. 241–248.
- 271. І яшчэ трохі пра Пушкіна**
Наша слова. – 1998. – 26 жн.
- 272. Не ўсё тое золата, што блішчыць**
Настаўніцкая газета. – 1998. – 15 верас.
- 273. Пра эпіграмы Кандрата Крапівы**
Літаратура і мастацтва. – 1998. – 9 кастр.
- 274. Пра наш правапіс**
Наша слова. – 1998. – 7 кастр.
- 275. Усе мовы добрыя, а свая – найдаражэйшая**
Народная воля. – 1998. – 23 кастр.
- 276. «Руку правую потешить...»**
Наша слова. – 1998. – 28 кастр.
- 277. Усе мовы роўныя, а свая – найдаражэйшая**
Наша слова. – 1998. – 25 лістап.

- 278. Пра асноўны спосаб утварэння фразеалагізмаў**
Свято сакавіцкага слова: навуковае выданне да 60-х угодкаў прафесара Галіны Мікалаеўны Малахай. – Брэст, 1998. – С. 168–173.
- 279. Пра ўтварэнне фразеалагізмаў тыпу каша заварваецца**
Словообразование и номинативная деривация в славянских языках: материалы VI Международной научной конференции, 28–29 мая 1998 г. – Гродно, 1998. – Часть I. – С. 146–151.
- 280. Назоўнікавыя фразеалагізмы, утвораныя на базе дзеяслоўных**
Словообразование и номинативная деривация в славянских языках: материалы VI Международной научной конференции, 28–29 мая 1998 г. – Гродно, 1998. – Часть I. – С. 151–154.
- 281. З клопатам пра мову**
Настаўніцкая газета. – 1998. – 8 снеж.
- 282. Прычына, зачэпка, падстава?**
Настаўніцкая газета. – 1999. – 18 студз.
- 283. Новыя слова апошніх гадоў**
Роднае слова. – 1999. – № 2. – С. 77–85.
- 284. Пра «цуд на Вісле» і Дзяржынскага ў Гродне**
Пагоня. – 1999. – 9 лют.
- 285. А Пушкін быў і такім**
Пагоня. – 1999. – 16 лют.
- 286. Некаторыя спрэчныя пытанні лексікалогіі**
Беларуская мова і літаратура. – 1999. – № 1. – С. 93–96.
- 287. Паслухаем Янку Купалу**
Народная воля. – 1999. – 6 крас.
- 288. Новыя выразы апошніх гадоў**
Настаўніцкая газета. – 1999. – 22 крас.
- 289. Пра гарадзкі, з напасцю і іншае**
Настаўніцкая газета. – 1999. – 13 мая.
- 290. З народнага гумару**
Пагоня. – 1999. – 18 мая.
- 291. Некаторыя спрэчныя пытанні лексікалогіі**
Беларуская мова і літаратура. – 1999. – № 2. – С. 69–76.
- 292. Як «пясняр вольнасці» стаў «песняром Імперыі»**
Пагоня. – 1999. – 3 чэрв.
- 293. Пра «цуд над Віслай» і Дзяржынскага ў Гродне**
Ніва (Беласток). – 1999. – 13 чэрв. (№ 24).

- 294. Моўныя асаблівасці п'есы Я. Купалы «Тутэйшыя»**
Міжнародныя Купалаўскія чытанні: матэрыялы навуковай канферэнцыі, 25–27 лістапада 1997 г. – Гродна, 1999. – С. 241–247.
- 295. Першая сутычка на парозе міру**
Маладосць. – 1999. – № 5–6. – С. 236–243.
- 296. «Моўныя цяжкасці» ў хрэстаматыйных творах літаратуры**
Актуальныя праблемы выкладання літаратуры ў сярэдній і вышэйшай школе: матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі, 11 мая 1999 г. – Гродна, 1999. – С. 5–12.
- 297. Пра гвалт над мовай**
Наша слова. – 1999. – 1 верас.
- 298. Сучасны гвалт над мовай**
Наша слова. – 1999. – 29 лістап.
- 299. Спрэчныя пытанні лексікалогіі**
Роднае слова. – 1999. – № 10. – С. 69–77.
- 300. З біяграфічных звестак**
Прафесар Іван Якаўлевіч Лепешаў. – Гродна: ГрДУ, 1999. – С. 335.
- 301. Уністомных пошуках: ЗІЯ. Лепешавым гутарыць Т.І. Тамашэвіч**
Прафесар Іван Якаўлевіч Лепешаў. – Гродна: ГрДУ, 1999. – С. 4–7 (у сааўтарстве з Т.І. Тамашэвічам).
- 302. Пра недакладна скалькаваныя фразеалагізмы**
Актуальныя проблемы славянской фразеологии: материалы междунар. науч. конф., 16–17 ноября 1999 г. – Гомель: ГГУ, 1999. – С. 68–71.
- 303. Ён не прыняў зло, або Пра Купалавы песні з турмы**
Літаратура і мастацтва. – 1999. – 31 снеж.
- 304. Сем разоў адмерай...**
Наша слова. – 2000. – 12 студз.
- 305. Моўныя хібы ў хрэстаматыйных творах**
Настаўніцкая газета. – 2000. – 1 лют.
- 306. Пра Купалавы песні з турмы**
Рэспубліканская Купалаўская чытанні: матэрыялы нарадк. канф. – Гродна: ГрДУ, 2000. – С. 15–20.
- 307. Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту**
Роднае слова. – 2000. – № 1. – С. 57–59.
- 308. Ад рэдактара**
Ф. Гінтаўт. З картатэкі памяці. – Гродна, 2000. – С. 3.
- 309. Праварыянтнасць і сінанімічнасць у лексіцы і фразеалогіі**
Веснік Грэдзен. дзярж. ун-та імя Я. Купалы. Сер. 1. – 2000. – № 3. – С. 108–112 (у сааўтарстве з І.М. Хлусевіч).

- 310. Татальная рэзвія мовы?**
Настаўніцкая газета. – 2000. – 1 крас.
- 311. Некаторыя пытанні варыянтнасці фразеалагізмаў**
Беларуская мова і літаратура. – 2000. – № 1. – С. 102–113 (у саўтарстве з І. М. Хлусевіч).
- 312. Абыгрыванне слоў як сродак мастацкай выразнасці**
Полымя. – 2000. – № 4. – С. 248–262.
- 313. Пра падачу прыказак у зборніках і слоўніках**
Беларуская лінгвістыка. – 2000. – Вып. 49. – С. 72–78.
- 314. Каб уваскрэснуць зноў: Слова ў абарону фразеалагізмаў**
Літаратура і мастацтва. – 2000. – 26 мая.
- 315. Аналіз мовы на ўроках літаратуры**
Роднае слова. – 2000. – № 7. – С. 57–60.
- 316. Не толькі што сказана, але і як сказана**
Настаўніцкая газета. – 2000. – 21 лістапад.
- 317. Факты – рэч упаргая**
Наша слова. – 2000. – 27 верас.
- 318. Пра гвалт, кляваць і іншае**
Настаўніцкая газета. – 2000. – 24 кастры.
- 319. Фразеалагізмы як вынік сінекдахічнага пераносу**
Словообразование и номинативная деривация: материалы VII Междунар. науч. конф., 11–15 апр. 2000 г. – Гродно: ГрГУ, 2000. – С. 184–188.
- 320. Спецыфіка мастацкага маўлення**
Мова і літаратура ў сярэдняй і вышэйшай школе: Актуальная праблемы выкладання: матэрыялы Рэсп. канф., 27 крас. 2000 г. – Гродна: ГрДУ, 2000. – С. 3–8.
- 321. Пра асобныя выключэнні з правіла**
Беларускае мовазнаўства на рубяжы III тысячагоддзя: матэрыялы наўук. канф., прысвеч. 70-годдзю Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, 2–3 ліст. 1999 г. – Мінск, 2000. – С. 98–101.
- 322. Прыказкі ў хрэстаматыйных творах**
Роднае слова. – 2001. – № 1. – С. 49–52.
- 323. Ленг-ліз, вайна і перамога**
Народная воля. – 2001. – 10 лют.
- 324. Гэта было не так**
Наша слова. – 2001. – 21 лют.
- 325. Калі ж будзе новы правапіс?**
Настаўніцкая газета. – 2001. – 22 лют.
- 326. На Беларусі пчолы як гусі**
Пагоня. – 2001. – 5 крас.
- 327. Навука і газетны артыкул**
Настаўніцкая газета. – 2001. – 7 крас.
- 328. Гелій, геній, амфібрахій...**
Настаўніцкая газета. – 2001. – 14 крас.
- 329. П'еса Янкі Купалы «Тутэйшыя»: Рэальна-гістарычны каментарый**
Беларуская мова і літаратура. – 2001. – № 1. – С. 107–121.
- 330. Пра «На Беларусі ці ў Беларусі?» і іншае**
Роднае слова. – 2001. – № 4. – С. 50–52.
- 331. У абарону газетнага артыкула**
Вышэйшая школа. – 2001. – № 2. – С. 21–22.
- 332. Фразеологізмы с компонентом не**
Переходные явления в области лексики и фразеологии русского языка и других славянских языков: материалы науч. симпозиума 21–23 мая 2001 г. – Великий Новгород, 2001. – С. 39–41.
- 333. Пра адну прыказку і яшчэ сёе-тое**
Наша слова. – 2001. – 18 ліп.
- 334. У абарону ворана**
Настаўніцкая газета. – 2001. – 7 жн.
- 335. Пра фразеалагізмы і нефразеалагізмы**
Настаўніцкая газета. – 2001. – 29 верас.
- 336. Чаму мы так гаворым**
Роднае слова. – 2001. – № 9. – С. 49, 57.
- 337. Чаму мы так гаворым**
Роднае слова. – 2001. – № 10. – С. 33, 44, 48, 76.
- 338. Бомж, бамжыха, бомжык... Пра слова, якіх няма ў слоўніках**
Маладосць. – 2001. – № 8. – С. 241–250.
- 339. Слова пра калегу**
Гродзенскі ўніверсітэт. – 2001. – 29 снеж.
- 340. Спецыфіка выкарыстання займеннікаў**
Роднае слова. – 2002. – № 1. – С. 72–73.
- 341. Чаму мы так гаворым**
Роднае слова. – 2002. – № 1. – С. 38, 81.
- 342. Два акны ці два вокны?**
Роднае слова. – 2002. – № 2. – С. 75.

- 343.** Чаму мы так гаворым: Ружовы туман
Роднае слова. – 2002. – № 2. – С. 75.
- 344.** Пайшоў быў: Пра ўжыванне складанай формы прошлага часу
Роднае слова. – 2002. – № 3. – С. 55.
- 345.** Стылістычныя функцыі фразеалагізмаў утворах Янкі Купалы
Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні: матэрыялы навук. канф., 25 кастр. 2001 г. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 67–74.
- 346.** Сінтаксічна абумоўлене значэнне слоў і фразеалагізмаў
Беларуская мова і літаратура. – 2002. – № 1. – С. 117–127 (у сааўтарстве з Л. М. Якшук).
- 347.** Фразеалагізмы з кампанентам не ў слоўніках
Беларуская мова і мовазнаўства: да 75-годдзя акадэміка М. В. Бірылы. – Мінск, 2000. – С. 221–225.
- 348.** Пра мастацкае майстэрства Р. Барадуліна
Пісьменнік – мова – стыль: матэрыялы II Міжнар. канф., прысвеч. 75-годдзю з дня нараджэння прафесара Л.М. Шакуна, Мінск, 15–16 лістап. 2001 г. – Мінск, 2002. – Том 1. – С. 67–70.
- 349.** Лебядзевіч Уладзімір
Памяць: Шчучынскі раён. – Мінск, 2001. – С. 260–262.
- 350.** Сакратар рэйкана Кліменцій Русілка
Памяць: Шчучынскі раён. – Мінск, 2001. – С. 126–127.
- 351.** За лепшую будучыню
Памяць: Шчучынскі раён. – Мінск, 2001. – С. 171.
- 352.** З дыскусійных пытанняў сінтаксісу
Актуальныя пытанні беларускай лінгвістыкі (да 80-годдзя праф. М.С. Яўневіча): зб. навук. артыкулаў. – Мінск, 2002. – С. 95–99.
- 353.** Сінтаксічна абумоўлене значэнне слоў
Творчасць Элаізы Ажэшкі і беларуская культура: зб. навуковых прац. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 166–171.
- 354.** Не чытаў кнігі ці не чытаў кнігу?: Кіраванне пры прымым дапаўненні
Роднае слова. – 2002. – № 4. – С. 71.
- 355.** «Крупені ўзюлю я паеўши...»: Ужыванне дзеепрыслоўяў
Роднае слова. – 2002. – № 5. – С. 42–43.
- 356.** Не хто іншы як і ніхто іншы
Роднае слова. – 2002. – № 6. – С. 58–59.
- 357.** Чаму мы так гаворым: на поўным сур'ёзе, пяты акт, чамярыца ведае
Роднае слова. – 2002. – № 6. – С. 80.
- 358.** Абзац
Роднае слова. – 2002. – № 7. – С. 56–57.
- 359.** Чаму мы так гаворым: сваімі словамі, серада з-пад пятніцы
Роднае слова. – 2002. – № 7. – С. 54.
- 360.** Чаму мы так гаворым: шаркі на баркі, шашкі ў мяшкі
Роднае слова. – 2002. – № 8. – С. 72.
- 361.** Пра тлумачальны слоўнік прыказак
Сб. науч. трудов по лексикографии. – Гродно: ГрГУ, 2002. – С. 198–201.
- 362.** Адзін аднаго, адна адну, адно аднаго
Роднае слова. – 2002. – № 9. – С. 78.
- 363.** Уласцівы каму – чаму, характэрны для каго – чаго
Роднае слова. – 2002. – № 10. – С. 58.
- 364.** Чаму мы так гаворым: так бы мовіць, пазнацца на фарбаваных лісах, цукар мядовіч
Роднае слова. – 2002. – № 10. – С. 26.
- 365.** Усярэдзіне – прыслоўе і прынаўёнік?
Роднае слова. – 2002. – № 11. – С. 61.
- 366.** Саромецца, пасаромецца
Роднае слова. – 2002. – № 12. – С. 57.
- 367.** Вывесці ў поле, вясельны генерал, чорны воран
Роднае слова. – 2002. – № 12. – С. 61.
- 368.** Дарэчнасць маўлення
Роднае слова. – 2003. – № 1. – С. 72–74.
- 369.** Пра асаблівасці ўжывання некаторых фразеалагізмаў:
на вялікім рахунку, кшталту...
Настаўніцкая газета. – 2003. – 25 лют.
- 370.** Пра птушынае малако і іншае
Настаўніцкая газета. – 2003. – 25 лют.
- 371.** Наніванне аднолькавых склонаў як маўленчая памылка
Роднае слова. – 2003. – № 2. – С. 56–57.
- 372.** Спрэчныя пытанні граматыкі
Беларуская мова і літаратура. – 2003. – № 1. – С. 27–28.
- 373.** Чаму мы так кажам
Наша слова. – 2003. – 9 крас.
- 374.** Чаму мы так кажам: вадзіць казу (вернемся) да нашых бараноў, дзірка ад абаранка і іни.
Наша слова. – 2003. – 16 крас.

- 375.** Чамумытак кажам: і ў коле і ўмяле, кот наплакаў, кум каралю, наставіць акуляры і інш.
Наша слова. – 2003. – 23 крас.
- 376.** Пра багацце і беднасць маўлення
Роднае слова. – 2003. – № 4. – С. 64–67.
- 377.** Пра лагічнасць маўлення
Роднае слова. – 2003. – № 7. – С. 66–69.
- 378.** Парадак слоў і лагічнасць маўлення
Роднае слова. – 2003. – № 8. – С. 74–76.
- 379.** Грунтоўна пра камічнае ў маўленні
Веснік Магілёўскага дзярж. ун-та імя А.А. Куляшова. – 2003. – № 2–3. – С. 225–227.
- 380.** Назоўнікі ў мове і ў маўленні
Славянскія мовы, літаратуры і культуры: Этнас у святле гісторыі і сучаснасці: зб. навук. прац. – Гродна: ГрДУ, 2003. – С. 261–265.
- 381.** Нясеянае родзіца
Крыніца. – 2003. – № 9. – С. 48–52.
- 382.** Зносак, Зноска, Зноську...
Роднае слова. – 2003. – № 10. – С. 76.
- 383.** Наўрад і наўрад ці
Роднае слова. – 2003. – № 11. – С. 69.
- 384.** Пра слова «дзякую»
Наша слова. – 2003. – 26 лістап.
- 385.** Новае як забытае старое
Наша слова. – 2003. – 26 лістап.
- 386.** З вялікай літары!
Наша слова. – 2003. – 26 лістап.
- 387.** Пра некаторыя фразеалагічныя тэрміны
Славянская фразеология в ареальном, историческом и этнографическом аспектах: материалы III Междунар. науч. конф. – Гомель: ГГУ им. Ф.Скорины, 2003. – С. 181–385.
- 388.** Эліптычны спосаб утварэння фразеалагізмаў
Словобразование и номинативная деривация в славянских языках: материалы VIII Международ. науч. конф., 15–16 апреля 2003 г. – Гродно: ГрГУ, 2003. – С. 273–280.
- 389.** Пра выраз «весці рэй»
Наша слова. – 2004. – 4 лют.
- 390.** Пра «дзве вялікія розніцы» і іншае
Наша слова. – 2004. – 18 лют.
- 391.** «Жыве Шыла, Грыб, Мамонька...»
Наша слова. – 2004. – 25 лют.
- 392.** Пра свята на вуліцы і іншае
Наша слова. – 2004. – 3 сак.
- 393.** Панталык і іншае
Наша слова. – 2004. – 13 сак.
- 394.** З жыцця фразеалагізмаў у просторы і часе
Актуальная проблема выкладання мовы і літаратуры ў сярэдняй і вышэйшай школе: матэрыялы рэсп. наўук. канф., 30 кастрычніка 2002. – Гродна: ГрДУ, 2003. – С. 301–305.
- 395.** Пра вывучэнне прыказак у курсе мовы
Беларуская мова і літаратура. – 2004. – № 2. – С. 25–34.
- 396.** З жыцця аднаго выразу
Словообразование и номинативная деривация: материалы Междунар. науч. конф., посвящ. памяти проф. В.М. Никитевича, 26 апреля 2004 г. – Гродно: ГрГУ, 2004. – С. 99–102.
- 397.** Скура ды арматура
Наша слова. – 2004. – 5 мая.
- 398.** Пра панталык і іншае
Віснік Луганьскага нацыональнага пед. універс. ім. Т. Шевченко: Філологічні науки. – 2004. – № 5. – С. 186–189.
- 399.** Пра адну прыказку і яе варыянты
Наша слова. – 2004. – 26 мая.
- 400.** «Палюю» за новымі выразамі
Роднае слова. – 2004. – № 5. – С. 38–41.
- 401.** Пра на слыху, на языку і іншае
Літаратура і мастацтва. – 2004. – 4 чэрв.
- 402.** Хацеўбыў, хацелі былі...
Наша слова. – 2004. – 23 чэрв.
- 403.** У фразеалагічную скарбонку
Роднае слова. – 2004. – № 6. – С. 69–71.
- 404.** Гамбургскі рахунак
Наша слова. – 2004. – 30 чэрв.
- 405.** Ярмоленка Георгій Уладзіміравіч
Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. – Мінск, 2004. – Т. 18. – С. 301.
- 406.** Паходзяць з Бібліі
Наша слова. – 2004. – 28 ліп.
- 407.** Выразы-біблейзмы
Наша слова. – 2004. – 18 жн.

- 408. Прыказкі – біблейзмы**
Наша слова. – 2004. – 25 жн.
- 409. У фразеалагічную скарбонку: Г–Д**
Роднае слова. – 2004. – № 8. – С. 59–61.
- 410. Валентна амежаванае значэнне слоў**
Роднае слова. – 2004. – № 9. – С. 18–21.
- 411. З народных прыпевак**
Наша слова. – 2004. – 15 верас.
- 412. Тэксталагічны аналіз Купалавай «Паўлінкі»**
Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні: матэрыялы наукаў. канф., 24 кастр. 2003 г. – Гродна: ГрДУ, 2003. – С. 90–95.
- 413. Міжмоўная сувязі ў фразеалогії**
Шлях да ўзаемнасці: матэрыялы науковай канферэнцыі, 24–25 кастр. 2002 г. Гродна: у 2 ч. – Гродна, 2004. – Ч. 1. – С. 62–68.
- 414. У фразеалагічную скарбонку**
Роднае слова. – 2004. – № 11. – С. 74–75.
- 415. Пра сістэмныя сувязі ў парэміялогіі і адну группу прыказак**
Актуальная проблема мовазнаўства (да 80-годдзя прафесара І.Я. Лепешава): матэрыялы Міжнароднай науковай канферэнцыі, 28 кастр. 2004 г. – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 113–119.
- 416. Успомнім добрым словам**
Гродзенская праўда. – 2004. – 23 снеж.
- 417. Слова як кампанент прыказкі**
Актуальная проблема функцыяновання і развіцця лексікі славянскіх моў: матэрыялы Міжнароднай науковай канферэнцыі, прысвечанай 60-годдзю універсітэта, 7–8 кастр. 2004 г. – Мазыр: МДПУ, 2004. – С. 71–73.
- 418. Лексічны аналіз у сярэдняй і вышэйшай школе**
Беларуская мова і літаратура. – 2004. – № 6. – С. 13–18.
- 419. Аналіз мовы мастацкага твора на ўроках літаратуры**
Актуальная проблема выкладання мовы і літаратуры ў сярэдняй і вышэйшай школе: матэрыялы рэспубліканскай науковай канферэнцыі, 16 крас. 2004 г. – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 88–91.
- 420. Мы помнім Вас, Таццяна Піліпаўна**
Гродзенскі ўніверсітэт. – 2005. – 31 студз.
- 421. Паслухаем Янку Купалу**
Краязнаўчая газета. – 2005. – Сакавік. – № 9.
- 422. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства**
Надзённыя пытанні лінгвістыкі (да 75-годдзя прафесара П.У. Сцяцко): матэрыялы Міжнароднай науковай канферэнцыі, 11 сак. 2005 г. – Гродна: ГрДУ, 2005. – С. 70–72.
- 423. Сітуацыйныя і кантэкстуальныя прыказкі**
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1. – 2005. – № 1. – С. 171–177.
- 424. З веданнем справы**
Роднае слова. – 2005. – № 4. – С. 69–70.
- 425. Няма таго, што раныш было**
Наша слова. – 2005. – 1 чэрв.
- 426. Жабры, шчэлепы**
Наша слова. – 2005. – 8 чэрв.
- 427. З нялёгкага жыцця Кузьмы Чорнага**
Наша слова. – 2005. – 6 ліп.
- 428. Шостае пачуццё, восьмы цуд свету**
Наша слова. – 2005. – 13 ліп.
- 429. «Закадычны» і іншае**
Наша слова. – 2005. – 24 жн.
- 430. З жыцця прыказак**
Наша слова. – 2005. – 12 кастр.
- 431. Марфалагічныя асаблівасці прыказак**
Е.Ф. Карский и современное языкознание: материалы X международных чтений, 16–17 мая 2005 г. – Гродно: ГрГУ, 2005. – С. 81–187.
- 432. Рыфмаваныя прыказкі**
Наша слова. – 2005. – 26 кастр.
- 433. Некалькі заўваг да «Заданняў і тэстаў»**
Беларуская мова і літаратура. – 2005. – № 8. – С. 36–41.
- 434. Графіка**
Беларуская мова: хрэстаматыя. – Мінск, 2005. – С. 67–72.
- 435. Арфаграфія**
Беларуская мова: хрэстаматыя. – Мінск, 2005. – С. 89–94.
- 436. Проблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы**
Беларуская мова: хрэстаматыя. – Мінск, 2005. – С. 182–183.
- 437. Займеннікі**
Беларуская мова: хрэстаматыя. – Мінск, 2005. – С. 301–302.

- 438. Дзеяслоў. Складаная форма прошлага часу**
Беларуская мова: хрестаматыя. – Мінск, 2005. – С. 340–341.
- 439. Ужыванне дзеепрыслоўя**
Беларуская мова: хрестаматыя. – Мінск, 2005. – С. 379–386.
- 440. Пра размежаванне членаў сказа**
Беларуская мова: хрестаматыя. – Мінск, 2005. – С. 411–414.
- 441. Крапіва Кандрат Кандратавіч**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2005. – Т. 1. – С. 715–717.
- 442. Парадак слоў-кампанентаў у прыказках**
Славянская фразеология в ареальном, историческом и этно-культурном аспектах: материалы IV Международной научной конференции – Гомель: ГГУ им. Ф.Скорины. 2005. – С. 180–183.
- 443. Ён не прыняў зло, альбо пра Купалавы вершы з турмы**
Краязнаўчая газета. – 2005. – Ліпень. – № 26.
- 444. Пра этымалагічныя звесткі ў парэміяграфічных слоўніках**
Слово и словарь: сб. науч. тр. по лексикографии. – Гродно: ГрГУ, 2005. – С. 12–17.
- 445. Пра блізкае сваяцтва моў**
Наша слова. – 2006. – 22 лют.
- 446. У фразеалагічную скарбонку**
Роднае слова. – 2006. – № 2. – С. 73–76.
- 447. Кніга пра адчай, боль і горыч**
Наша слова. – 2006. – 1 сак.
- 448. З раней не апісаных выразаў**
Наша слова. – 2006. – 8 сак.
- 449. З фразеалагізмаў, не апісаных у слоўніках**
Наша слова. – 2006. – 15 сак.
- 450. Пісалася і такая анкета...**
Наша слова. – 2006. – 22 сак.
- 451. У фразеалагічную скарбонку**
Роднае слова. – 2006. – № 3. – С. 68–70.
- 452. Аб пранікальнасці прыказак**
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта. Серыя 1. Гуманітар. науки. – 2006. – № 2. – С. 141–145.
- 453. Пра парэміялогію ў курсе мовы**
Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego. – Białystok, 2006. – С. 355–369.
- 454. Парэміялогія**
Беларускі фальклор.– Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 303–305.
- 455. Сцяшковіч Таццяна Піліпаўна**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 578.
- 456. Петрыкевіч Мікалай Васільевіч**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 345.
- 457. Якаўлевіч Марыя Антонаўна**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 816.
- 458. Янкоўскі Мікалай Архіпавіч**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 820.
- 459. Янкоўскі Фёдар Міхайлавіч**
Беларускі фальклор. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 821.
- 460. Пра словаўтваральныя нормы**
Наша слова. – 2006. – 30 жн.
- 461. Слабыя мясціны марфалагічных нормаў**
Наша слова. – 2006. – 13 верас.
- 462. З перажытага**
Наша слова. – 2006. – 4 кастр.
- 463. Сінтаксічны разбор прыказак**
Беларуская мова і літаратура. – 2006. – № 12. – С. 32–38.
- 464. Да таго ж**
Роднае слова. – 2006. – № 7. – С. 29.
- 465. Паўстаходдзя, а не паўстаходдзе**
Роднае слова. – 2006. – № 12. – С. 30.
- 466. Слова не верабей, нават калі вылятае з «высокіх» вуснаў**
Народная воля. – 2007. – 18 студз.
- 467. Хутчэй¹ і хутчэй² – амонімы**
Роднае слова. – 2007. – № 2. – С. 32.
- 468. Структурна-семантычныя тыпы прыказак**
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 3. – 2007. – № 1. – С. 35–40.
- 469. Фундаментальная праца. В.П. Жуков, А.В. Жуков.**
Русская фразеология. – М.: Выш. шк., 2006
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта. Серыя 3. – 2007. – № 1. – С. 130–131.
- 470. Функцыянальна-стылёвые разрады прыказак**
Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні: зб. навук. прац. – Гродна: ГрДУ, 2007. – С. 235–241.
- 471. Спадыба, а не з-пад ілба**
Роднае слова. – 2007. – № 4. – С. 31.

- 472.** Пра паходжанне прыказак
Полымя. – 2007. – № 4. – С. 210–216.
- 473.** З міру па ніты...
Настаўніцкая газета. – 2007. – 12 чэрв.
- 474.** Ленд-ліз – забытая старонка гісторыі
Наша слова. – 2007. – 27 чэрв.
- 475.** Грунтоўна пра агульнае мовазнаўства: В. Рагаўчоў.
Агульнае мовазнаўства
Роднае слова. – 2007. – № 7. – С. 40.
- 476.** Пра два зборнікі прыказак
Наша слова. – 2007. – 5 ліп.
- 477.** Злодзеі, зладзеі
Роднае слова. – 2007. – № 8. – С. 20.
- 478.** Чысціня маўлення
Беларуская мова і літаратура. – 2007. – № 8. – С. 21–31.
- 479.** Тэксталагічны аналіз Купалавай «Паўлінкі»
Наша слова. – 2007. – 5 верас.
- 480.** Крапіва Кандрат
Чарадзеі роднага слова... 40 моўных партрэтаў беларускіх пісьменнікаў: у 2 ч. – Мінск: МДЛУ, 2006. – Ч. 1. – С. 165–177.
- 481.** Ваганні ў марфалагічнай норме
Наша слова. – 2007. – 10 кастр.
- 482.** Пра адзін перакладны слоўнік фразеалагізмаў і прыказак
Слово и словарь: сб. научных трудов по лексикографии. – Гродно: ГрГУ, 2007. – С. 14–17.
- 483.** Проблемы фразеалагічнай стылістыкі
Програмы спецкурсаў для студэнтаў спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская мова (спецыялізацыя 2–21 05 01 01 – Мовазнаўства). – Гродна: ГрДУ, 2007. – С. 40–43.
- 484.** Спосабы ўключэння прыказак у кантэкт
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта. Серыя 3. – 2007. – № 4. – С. 6–11.
- 485.** Слова, што вяртаяюцца да жыцця: гарбата, пакрыёма, перакінчык
Роднае слова. – 2007. – № 11. – С. 37.
- 486.** Як я абараняўся
Наша слова. – 2007. – 5 снеж.
- 487.** Недакладныя сувярдженні
Роднае слова. – 2007. – № 12. – С. 40–41.
- 488.** Ні к сялу ні к гораду
Наша слова. – 2007. – 26 снеж.
- 489.** Колькі фразеалагізмаў у мове?
Наша слова. – 2008. – 9 студз.
- 490.** Ситуативные и контекстуальные пословицы
К 60-летию профессора А.В. Жукова: юбилейный сборник научных трудов. – Великий Новгород, 2007. – С. 82–87.
- 491.** Фундаментальный труд. О монографии В.П. Жукова и А.В. Жукова «Русская фразеология». – М., 2006. – 408 с.
К 60-летию профессора А.В. Жукова: юбилейный сборник научных трудов. – Великий Новгород, 2007. – С. 173–177.
- 492.** Сэнсавая класіфікацыя прыказак як моўных адзінак
Беларуская лінгвістыка. – Вып. 59. – Мінск, 2007. – С. 3–12.
- 493.** Словаўтаральныя нормы і культура маўлення
Граматычны лад беларускай мовы: шляхі гістарычнага развіція і сучасныя тэндэнцыі: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, 29–30 кастр. 2007 г. – Мінск, 2007. – С. 23–28.
- 494.** Прыказка і норма
Роднае слова. – 2008. – № 2. – С. 37–41.
- 495.** Такое не забываецца
Прадмова да кнігі: М. Мельнікаў. Вяртайцесь, буслы! – Мінск: Кнігазбор, 2008. – С. 3–6.
- 496.** Прыказка і норма (заканчэнне)
Роднае слова. – 2008. – № 3. – С. 43–46.
- 497.** Пра выраз «касёл маляваны» і іншае
Наша слова. – 2008. – 16 крас.
- 498.** Пра вымаўленне гука «г»
Наша слова. – 2008. – 11 чэрв.
- 499.** Фундаментальный труд. В.П. Жуков, А.В. Жуков. *Русская фразеология*.
Вестник Новгородского гос. университета. – 2007. – № 44. – С. 87–89.
- 500.** Сем разоў адмерай...
Краязнаўчая газета. – 2008. – Чэрвень. – № 23.
- 501.** Сем разоў адмерай... (заканчэнне)
Краязнаўчая газета. – 2008. – Чэрвень. – № 24.
- 502.** Мастацкія асаблівасці прыказак
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта. Серыя 3. – 2008. – № 2. – С. 51–60.

- 503. Мадэліраванне на ўзор прыказак**
Наша слова. – 2008. – 13 жн.
- 504. Пра загалоўкі мастацкіх твораў**
Роднае слова. – 2008. – № 8. – С. 49–50.
- 505. Дзе ж ставіць націск?**
Беларуская мова і літаратура. – 2008. – № 9. – С. 26–28.
- 506. Фразеолозізм**
Республика Беларусь: энциклопедія. – Минск: БелЭн, 2008. – Т. 7. – С. 393.
- 507. Фразеология**
Республика Беларусь: энциклопедія. – Минск: БелЭн, 2008. – Т. 7. – С. 394.
- 508. «Лінгвістычнае краязнаўства Гродзеншчыны»**
Краязнаўчая газета. – 2009. – Студзень. – № 2.
- 509. Пра паўзроўневы від лінгвістычнага аналізу**
Роднае слова. – 2009. – № 1. – С. 57–60.
- 510. З вялікай літары!**
Народная воля. – 2009. – 31 студз.
- 511. Калі верыць міфам сталінскага стаўленіка Панамарэнкі, то месца для праўды не застанецца**
Народная воля. – 2009. – 3–5 лютага.
- 512. Пра несцэнічныя персанажы ў п'есе Янкі Купалы «Тутэйшыя»**
Краязнаўчая газета. – 2009. – Люты. – № 8.
- 513. Любіць свой край...**
Наша слова. – 2009. – 4 сак.
- 514. Несцэнічныя персанажы ў Купалавых «Тутэйшых»**
Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні. – Гродна: ГрДУ, 2009. – С. 69–74.
- 515. Пра тое, што не трапіла ў слоўнік**
Наша слова. – 2009. – 5 крас.
- 516. Пра несцэнічныя персанажы ў п'есе Янкі Купалы «Тутэйшыя» (заканчэнне)**
Краязнаўчая газета. – 2009. – Сакавік. – № 10.
- 517. Правда о ленд-лизе**
Аналітическая газета «Секретные исследования». – 2009. – № 9.
- 518. Дадатак да слоўніка**
Наша слова. – 2009. – 3 чэрв.
- 519. Прыказка і яе варыянты**
Краязнаўчая газета. – 2009. – № 20.
- 520. З вялікай літары!**
Краязнаўчая газета. – 2009. – № 21.
- 521. З нялёгкага жыцця Кузьмы Чорнага**
Краязнаўчая газета. – 2009. – № 24.
- 522. Даведнік пра мовы свету**
Наша слова. – 2009. – 15 ліп.
- 523. Выразнасць маўлення**
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта. Серыя 3. – 2009. – № 2. – С. 57–66.
- 524. Пра «лахі пад пахі»**
Наша слова. – 2009. – 8 ліп.
- 525. Слабыя ўчасткі сінтаксічных нормаў**
Беларуская мова і літаратура. – 2009. – № 10. – С. 44 – 52.
- 526. Правда о Пушкіне**
Аналітическая газета «Секретные исследования». – 2009. – № 4.

ПЕРАЛІК ВЫДАВЕЦТВАЎ, ЧАСОПІСАЎ, ГАЗЕТ, У ЯКІХ ДРУКАВАЎСЯ І. Я. ЛЕПЕШАЎ

Выдавецтвы

Беларуская асацыяція «Конкурс»
Беларуская навука
Беларуская Энцыклапедыя
Выдавецкі дом ТВМ
Выдавецкі цэнтр ГрДУ
Вышэйшая школа
Гродзенскае абласное аддзяленне Беларускага фонду культуры
Навука і тэхніка
Народная асвета
РІВШ БДУ
Універсітэцкае

Часопісы

Беларуская лінгвістыка
Беларуская мова і літаратура
Беларуская мова і літаратура ў школе
Беларусь
Блокнот агітатора
Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы
Вестнік Новгородскага государственного университета
Весці АН БССР. Серыя грамадскіх науک
Віснік Луганьскага нацыянальнага пед. університета
ім. Т. Шевченко
Вышэйшая школа
Маладосць
Народная асвета
Научно-реферативны бюллетень (отечественная литература: белорусская лексикография)
Полымя
Помнікі гісторыі і культуры Беларусі
Реферативный журнал. Общественные науки в СССР. Языкознание. Серия 6

Роднае ёлова
Русская речь
Русский язык в школе

Газеты

Аналітическая газета «Секретные исследования»
Віцебскі рабочы
Гродзенскі універсітэт
Гродненская правда
Дняпроўская праўда (Дуброўна)
Звязда
Знамя юности
Книжное обозрение
Краязнаўчая газета
Лесная правда (Нагорск Кировской обл.)
Літаратура і мастацтва
Народная воля
Настаўніцкая газета
Наша слова
Ніва (Беласток)
Пагоня
Путь Ильича (Ивье)
Савецкая вёска (Шчучын)
Сельская газета
Учительская газета
Чырвоная змена

ЗВЕСТКІ У ДРУКУ ПРА І.Я. ЛЕПЕШАВА

1. Шэўчык, Н. Нагляднасць і развіццё мовы вучняў пры вывучэнні сінтаксісу / Н.Шэўчык // Народная асвета. – 1965. – № 3. – С. 36.
2. [Рэдакцыйны артыкул:] Навучаючы, вучыцца // Народная асвета. – 1965. – № 10. – С. 4.
3. Лепешеву И.Я. 28 апреля 1964 г. // Твардовский А. Письма о литературе. – М., 1985. – С. 274–275, 475.

4. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. – Мінск: Беларуская Савецкая Энцыклапедыя, 1986. – Т. 3. – С. 236.
5. Янкоўскі, Ф. Пра запаветнае / Ф. Янкоўскі // Полымя. – 1992. – № 9. – С. 204–205.
6. Сачанка, Б. Адраджэнне праз духоўнасць / Б. Сачанка // Літаратура і мастацтва. – 1993. – 29 мая – 4 чэрв. (№ 22).
7. Каракун, Р. І адзін у полі воін / Р. Каракун, Т. Тамашэвіч // Гродзенская праўда. – 1994. – 1 сак.
8. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Беларуская мова: энцыклапедыя. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1994. – С. 304–305.
9. Даследчык фразеалагізмаў // Літаратура і мастацтва. – 1994. – 21 кастр.
10. Віншуем юбіляра // Роднае слова. – 1994. – № 10. – С. 30.
11. Тамашэвіч, Т. Даследчык роднага слова / Т. Тамашэвіч // Свіязь. – 1994. – № 3. – С. 129.
12. Крыўко, М. Зайздросны лёс вялікага працаўніка / М. Крыўко // Наша слова. – 1994. – № 45. – С. 6.
13. Сабасцян, Б. Шлях у навуку пачынаўся ў Берштах / Б. Сабасцян // Дзянніца. – 1994. – 10 снеж.
14. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Беларусь: энцыклапедычны даведнік. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1995. – С. 422.
15. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Беларуская Энцыклапедыя: у 18 тамах. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1999. – Том 9. – С. 208–209.
16. Даніловіч, М. Навука-98 на філаграфічным / М. Даніловіч // Гродзенскі ўніверсітэт. – 1999. – 5 мая.
17. Коўзкі, М. Доля праўды / М. Коўзкі // Літаратура і мастацтва. – 1997. – 10 кастр.
18. Даніловіч, М.А. Слова пра Настаўніка / М.А. Даніловіч // Прафесар Іван Якаўлевіч Лепешаў: бібліографічны агляд навуково-педагагічнай дзеянасці па беларускім мовазнаўстве. – Гродна: ГрДУ, 1999. – С. 7–10.
19. Тамашэвіч, Т.І. На ніве роднага слова / Т.І. Тамашэвіч // Прафесар Іван Якаўлевіч Лепешаў: бібліографічны агляд навуково-педагагічнай дзеянасці па беларускім мовазнаўстве. – Гродна: ГрДУ, 1999. – С. 10–13.
20. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Выкладчыкі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы: бібліографічны даведнік. – Гродна: ГрДУ, 1999. – С. 285–287.
21. Даніловіч, М. Віншуем юбіляра / М. Даніловіч // Роднае слова. – 1999. – № 10. – С. 68.
22. Буевіч, В. Іван Якаўлевіч Лепешаў: Чалавек і Настаўнік з вялікай літары / В. Буевіч, А. Сідар // Пагоня. – 1999. – 21 кастр.
23. Крыўко, М. Руплівец мовазнаўства / М. Крыўко // Настаўніцкая газета. – 1999. – 23 кастр.
24. Крыўко, М. Вялікі працаўнік на ніве роднай мовы / М. Крыўко // Наша слова. – 1999. – 27 кастр.
25. Паланёны родным словам // Літаратура і мастацтва. – 1999. – 29 кастр.
26. Якалцэвіч, М. Шчодрасць таленту / М. Якалцэвіч // Гродзенскі ўніверсітэт. – 1999. – 3 лістап.
27. Лепешев Иван Яковлевич // Кто есть кто в Республике Беларусь: Люди Дела. – Минск: Энциклопедикс, 1999 – С. 293.
28. Жук, І. Дазнанні на гарачай далоні / І. Жук // І.Я. Лепешаў. Дазнанні. – Гродна, 2000. – С. 3–4.
29. Дудараў, Л. Ад вясковага хлопчыка да прафесара / Л. Дудараў // Дняпроўская праўда. – 2000. – 26 ліп.
30. Лепешев Иван Яковлевич // Кто есть кто в Республике Беларусь. – Минск, 2001. – Том I: Наука и образование. – С. 93.
31. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Памяць: Шчучынскі раён. – Мінск: БелЭн, 2001. – С. 453–454.
32. І.Я. Лепешаў // С.А. Габрусеўіч, І.П. Крэнъ. Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 76, 77, 110, 123.
33. Лепешев Иван Яковлевич // Кто есть кто в Республике Беларусь. – Минск: Энциклопедикс, 2004. – С. 170.
34. Тамашэвіч, Т. Паланёны родным словам / Т. Тамашэвіч // Роднае слова. – 2004. – № 9. – С. 16–17.
35. Тамашэвіч, Т.І. Шчодрасць душы / Т.І. Тамашэвіч // Актуальная проблема мовазнаўства (да 80-годдзя прафесара І.Я. Лепешава). – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 3–7.

36. Якшук, Л.М. Назаўсёды ўдзячная / Л.М. Якшук // Актуальныя праблемы мовазнаўства (да 80-годдзя прафесара І.Я. Лепешава). – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 7–9.

37. Шчур, Т.М. Выдатны фразеолаг і фразеограф / Т.М.Шчур // Актуальныя праблемы мовазнаўства (да 80-годдзя прафесара І.Я. Лепешава). – Гродна: ГрДУ, 2004. – С. 9–12.

38. Якалцэвіч, М. Выдатны вучоны і педагог / М. Якалцэвіч, І. Хлусевіч // Наша слова. – 2004. – 20 кастр.

39. Даніловіч, М. Навуковы подзвіг вучонага / М. Даніловіч // Гродзенская праўда. – 2004. – 23 кастр.

40. Крыўко, М. Навуковы подзвіг беларускага мовазнаўцы / М. Крыўко // Настаўніцкая газета. – 2004. – 23 кастр.

41. Тамашэвіч, Т.І. Нястомны ў жыцці і працы / Т.І. Тамашэвіч // Гродзенскі ўніверсітэт. – 2004. – 9 лістапад.

42. Віншум з юбілеем // Беларуская мова і літаратура. – 2004. – № 6. – С. 65.

43. Дарагі наш чалавек // Биржа информации. – 2004. – 25 нояб.

44. Далідовіч, Г. З бібліятэкі «КГ» / Г. Далідовіч // Краязнаўчая газета. – 2005. – Сакавік. – № 9.

45. Журавлёў, В. «Налятаў віхор з навальніцаю, ды не гнуўся ён перад бураю» / В. Журавлёў // Перспектыва. – 2006. – 29 июня.

46. Лепешаў Іван Якаўлевіч // Беларускі фальклор: энцыклапедыя. – Мінск: БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 22.

47. Лепешаў, Іван. З перажытага / Іван Лепешаў // Наша слоўва. – 2006. – 4 кастр.

48. Лепешаў, Іван. Як я абараняўся / Іван Лепешаў // Наша слоўва. – 2007. – 5 снеж.

49. Лепешев Иван Яковлевич // Республика Беларусь: энциклопедия. – Минск: БелЭн, 2007. – Том 4. – С.450.

50. Лепешаў Іван Якаўлевіч // М.А. Даніловіч. Лінгвістычнае краязнаўства Гродзеншчыны. – Гродна: ГрДУ, 2008. – С. 183–187.

51. Журавлёў, В. «Чем больше имя знаменито, тем неразгаданней оно...» / В. Журавлёў. – Гродно, 2009. – С. 5–12.

АЎТАРЭФЕРАТЫ КАНДЫДАЦКІХ ДЫСЕРТАЦІЙ, ВЫКАНАНЫХ ПАД КІРАЎНІЦТВАМ І. Я. ЛЕПЕШАВА

1. Яколцевич Мария Антоновна. Стилистическое функционирование пословиц в белорусских художественных текстах (специальность 10.02.02 – языки народов СССР. Белорусский язык). – Минск: Институт языкоznания имени Якуба Коласа АН БССР, 1990. – 24 с.

2. Маршэўская Валянціна Васільеўна. Семантычная і граматичная характеристыка фразеалагізмаў са структурай сказа ў сучаснай беларускай літаратурнай мове (специальнасць 10.02.01 – беларуская мова). – Мінск: Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, 1996. – 20 с.

3. Хлусевіч Ірына Міхаілаўна. Варыянтнасць фразеалагізмаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (специальнасць 10.02.01 – беларуская мова). – Мінск: Інстытут мовазнаўства НАН Беларусі, 2001. – 21 с.

4. Садоўская Алена Станіславаўна. Фразеалагізмы-спалучэнні ў сучаснай беларускай мове (специальнасць 10.02.01 – беларуская мова). – Мінск: Інстытут мовазнаўства НАН Беларусі, 2002. – 21 с.

5. Якшук Людміла Мечыславаўна. Назоўнікавыя фразеалагізмы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове (специальнасць 10.02.01 – беларуская мова). – Мінск: Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, 2006. – 22 с.

КНІГІ, ВЫДАДЗЕНЫЯ ПАД РЭДАКЦЫЯЙ І.Я. ЛЕПЕШАВА

1. Скарачэнне беларускіх слоў і словазлучэнняў, назваў выдавецтваў, беларускіх часопісаў і газет у бібліяграфічным апісанні друкаваных твораў: метадычныя рэкамендацыі Дзяржаўнай кніжнай палаты БССР. – Мінск, 1979. – 60 с.

2. М. А. Даніловіч. Граматичная характеристыка фразеалаґізмаў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 110 с.

3. I. M. Хлусевіч. Варыянтнасць фразеалагізмаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове. – Гродна: ГрДУ, 2002. – 100 с.
4. A. C. Садоўская. Фразеалагізмы-спалучэнні ў сучаснай беларускай мове. – Гродна: ГрДУ, 2003. – 118 с.
5. B. B. Маршэўская. Фразеалагізмы са структурай сказа. – Гродна: ГрДУ, 2003. – 116 с.
6. Л. М. Якишук. Назоўнікавыя фразеалагізмы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. – Гродна: ГрДУ, 2008. – 221 с.

ДАДАТАК

Як піша пра I. Я. Лепешава прафесар М. А. Даніловіч у «Лінгвістычным краязнаўстве Гродзеншчыны» (2008, с. 183). «вельмі важная рыса вучонага – выключная акуратнасць у работе. У любой яго публікацыі, ці то артыкуле, ці то манаграфіі, чытач не знайдзе павярхойнасці, тут заўсёды глыбіня разважанняў, аргументы вынашаныя, вывераныя, кожнае слова – на сваім месцы, фраза – адшліфаваная». Далей, як некаторое пацвярджаюць гэтага, змяшчаем два даволі актуальныя артыкулы I. Я. Лепешава, напісаныя апошнім часам. Першы быў апублікованы ў «Родным слове» (2009, № 1), другі яшчэ нідзе не друкаваўся.

I. Я. ЛЕПЕШАУ ПРА ПАЎЗРОЎНЕВЫ ВІД ЛІНГВІСТЫЧНАГА АНАЛІЗУ

Правільна і глыбока зразумець мастацкі твор у цэлым можна толькі пры ўсведамленні кожнага яго адзіна мажлівага элемента, пры пільнай увазе як да зместу, так і да формы гэтага твора. Лепешаму ўразуменню тэкстаў, раскрыццю мастацкага майстэрства пісьменніка садзейнічае лінгвістычны аналіз, т.з.н. вытлумачэнне разнастайных маўленчых фактаў, каменціраванне «моўных цяжкасцей», часцей за ўсё абумоўленых спецыфікай мастацкага маўлення, эстэтычнай функцыяй слова, фразеалагізма, прыказкі. Наибольш тыповыя аб'екты гэтага аналізу разглядаюцца ў маёй кнізе «Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора» (Мінск: Народная асвета, 1981), адрасаванай настаўнікам беларускай мовы і літаратуры. Пра некаторыя іншыя «моўныя цяжкасці мастацкага тэксту», што сустракаюцца ў творах, парынальна нядаўна ўключаных у школьнія праграмы, гаворка ішла ў двух маіх артыкулах,

змешчаных у «Родным слове» (2000, № 1, с. 57–59; № 7, с. 57–60). Адпаведная мовазнаўчая дысцыпліна – «Лінгвістычны аналіз тэксту» – выкладаецца ў педагогічных універсітетах рэспублікі, а ў некаторых іншых ВНУ чытаецца як спецкурс.

Я ў свой час быў складальнікам першай праграмы курса «Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту» (Мінск, 1976) і ўжо больш як 30 гадоў выкладаю яго на філалагічным факультэце – спачатку як мовазнаўчу дысцыпліну, сумежную з літаратуразнаўчымі, а пасля як спецкурс. Таму, улічваючы свой выкладчыцкі вопыт, хадзелася б выказаць некаторыя заўвагі наkont цяперашняй праграмы курса [1] са спадзяваннем, што, магчыма, яны будуць улічаны пры напісанні новай праграмы і, што асабліва істотна, пры выкладанні самога курса, а таксама пры рэалізацыі ведаў і навыкаў, атрыманых студэнтамі, у іх далейшай школьнай практицы.

Нагадаем, што першым, хто падаў думку пра неабходнасць лінгвістычнага аналізу пры вывучэнні літаратурнага твора і аргументаваў яе яшчэ ў 1922 г., быў Л. У. Шчэрба. Лінгвістычнае вытлумачэнне тэксту праводзіцца, паводле Л. У. Шчэрбы, для таго, каб «чытаць твор з разуменнем яго», каб вучыць «чытаць, разумець і цаніць з мастацкага пункту гледжання» літаратуру, «даследаваць найтанчэйшыя сэнсавыя нюансы асобных выразных сродкаў мовы» [2, с. 26, 27].

Гэтак жа ўсведамляеца сутнасць лінгвістычнага аналізу сучаснымі вядомымі рускімі мовазнаўцамі – аўтарамі грунтоўных адпаведных прац. Так, Л. А. Новікаў вызначае лінгвістычны аналіз як «раскрыццё значэнняў розных элементаў мовы з мэтай поўнага і яснага разумення тэксту» [3, с. 10]. М. М. Шанскі найважнейшай мэтай лінгвістычнага аналізу лічыць тлумачэнне сустрэтых у творы маўленчых фактаў у іх значэнні і ўжыванні, якія «можна ўмоўна назваць моўнымі цяжкасцямі мастацкага тэксту», «прычым толькі таму, што («постольку, поскольку») яны звязаны з разуменiem літаратурнага твора як такога» [4, с. 271; 5, с. 6].

Прыкладна такая ж задача называецца і ў сучаснай праграме курса [1, с. 23]: «вытлумачыць цяжкія для ўспрымання моўныя з'явы (гістарызмы, архаізмы, аказіяналізмы, дыялектызмы, перыфразы, фразеалагізмы, кантэкстуальная сінонімія, пэўныя фанетычныя з'явы, граматычныя формы і інш.)». Але з гэтай задачай не надта стыкуеца так званы паўзроўневы аналіз (с. 25 – 26) у такіх яго ўзорынях, як лексічны, фанетычны, марфалагічны і сінтаксічны.

Марфалагічны ўзоровень мае ў праграме такую «расшыфроўку»: «Частотнасць ужывання розных часцін мовы, варыянтнасць марфалагічных формаў. Залежнасць статычнасці або дынамізму мастацкага апісання ад канцэнтрацыі пэўных часцін мовы (назоўнікаў, дзеясловаў)». Эстэтычнай матываванасць іх ужывання ў мастацкім тэксце». Адзін са складальнікаў праграмы піша ў вучэбным дапаможніку: «Пры

аналізе мовы мастацкага тэксту на марфалагічным узроўні звычайна спыняюць увагу на частотнасці ўжывання ў тэксце дзеясловаў, назоўнікаў, прыметнікаў і робяць вывад: дзеясловы надаюць апісанню дынамізм, назоўнікі і прыметнікі ствараюць статычны малюнак» [6, с. 58]. Амаль тое самае – яшчэ ў адной працы [7, с. 21]. Але ж ці з'яўляецца гэта асаблівасцю толькі якога-небудзь пзўнага твора і ці мае яна хоць якое дачыненне да «пзўнага і яснага разумення тэксту», ці належыць яна да «моўных цяжкасцей мастацкага тэксту»?

На гэтым пытанні варты спыніцца больш падрабязна.

Як вядома, антычныя граматыкі напачатку вылучалі дзве часціны мовы: дзеяслоў і імя. Пасля катэгорыя імя падзялілася на назоўнікі і прыметнікі. У сучасных беларускай, рускай, украінскай мовах звычайна вылучаюцца дзесяць часцін мовы: назоўнік, прыметнік, лічэнік, займеннік, дзеяслоў, прыслоўе, прыназоўнік, злучнік, часціцы, выклічнік. Усё часцей асобнымі часцінамі мовы лічаць дзееприметнікі і дзеепрыслоўі. Напрыклад, у нядаўнай працы «Сучасная руская мова. Тэорыя, аналіз моўных адзінак» (М., 2001) яны выводзяцца за межы дзеяслова і разглядаюцца як самастойныя сінкрэтычныя часціны мовы.

Гартаючы навуковую выданні, а таксама шматлікі падручнікі і навучальныя дапаможнікі па беларускай мове для вышэйшай ці сярэдняй школы, толькі ў адным з іх можна знайсці сціслыя звесткі пра тое, што па колькасці слоў у лексічным складзе мовы назоўнік займае першае месца. Гэта можна пацвердзіць колькаснымі паказчыкамі, для чаго зусім неабязважкова пералічваць усе слова ў акадэмічным слоўніку, бо, як вядома, «існуе некаторая імаверная заканамернасць, якая кіруе частотнасцю кожнага элемента мовы» [8, с. 15]: тыповае праяўлецца рэгулярна і паслядоўна. Вось што паказваюць вынікі трох выбараў (па 500 слоў у кожнай), узятых са «Слоўніка беларускай мовы» (1987; с. 314 – 317, 371 – 373, 749 – 752):

Часціны мовы	1-я выбарка	2-я выбарка	3-я выбарка
Назоўнікі	311	267	274
Прыметнікі	129	172	128
Лічэнікі	–	–	2
Займеннікі	–	2	–
Дзеясловы	40	35	70
Дзееприметнікі	9	8	–
Дзеепрыслоўі	–	–	–
Прыслоўі	8	15	25
Злучнікі	1	–	–
Прыназоўнікі	2	–	–
Часціцы	–	–	1
Выклічнікі	–	1	–

Як бачым, больш за палову слоў прыпадае на назоўнікі. Аналагічныя вынікі трох выбараў з ТСБМ – па 21 старонцы кожная (т. 1, с. 340 – 360; т. 2, с. 10 – 30; т. 3, с. 10 – 30) [9, с. 35]: назоўнікай аказаўся 275 у першай выбарцы, 309 – у другой, 267 – у трэцій; затым ідуць прыметнікі, адпаведна – 130, 123, 131; трэцяе месца займае дзеяслоў: 47, 63, 58. Варта, аднак, агаварыцца, што дзеясловы пры падліку ва ўсіх шасці выбарках браўся ў адной трыバルнай форме, хоць у слоўніках кожная з абедзвюх формаў (*спавясціць – спавяшчыць*, *спавіць – спавіваць*) займае сваё алфавітнае месца.

Пададзеныя вышэй лічбы – гэта колькасныя паказчыкі слоў у мове (паводле слоўнікаў). Характэрна, што яны значна разыходзяцца з паказчыкамі слоў у *маўленні*. Як вядома, мова і маўленне суадносяцца паміж сабой як сутнасць і з'ява, як абстрактнае і канкрэтнае. Маўленне – гэта мова ў дзеянні, працэс зносін, канкрэтнае функцыянаванне таго, што дaeцца ў граматыцы і слоўніках, рэалізацыя закладзеных у мове магчымасцей.

Супаставім з папярэднімі вынікі трох выбараў – кожная па 500 *пазначных слоў* – з мастацкіх тэкстаў. Першая выбарка – з рамана К. Крапівы «Мядзведзічы» (Зб. тв.: у 4 т. Т. 2. Мінск, 1963. С. 185 – 187), другая – з лірычных нататак Я. Брыля «Жменя сонечных промняў» Мінск, 1965. С. 6 – 10), трэцяя – з аповесці В. Быкава «Плахай мяне, салдацік» (Сцяна. Мінск, 1997. С. 36 – 39):

Паўназначныя часціны мовы	У гворах		
	К. Крапівы	Я. Брыль	В. Быкава
Назоўнікі	185	172	178
Прыметнікі	35	67	55
Лічэнікі	8	8	6
Займеннікі	67	67	65
Дзеясловы	144	94	103
Дзееприметнікі	2	6	11
Дзеепрыслоўі	2	8	8
Прыслоўі	57	78	74
У С Я Г О :	500	500	500
Службовыя слова і выклічнікі			
Злучнікі	82	53	41
Прыназоўнікі	76	83	88
Часціцы	66	27	16
Выклічнікі	–	4	–
У С Я Г О :	224	167	145

З табліцы відаць, якую значную актыўнасць і высокую частотнасць набываюць у маўленні колькасна рэдкія ў слоўніку службовыя часціны мовы, а таксама займеннікі, лічэнікі, прыслоўі.

Назоўнікі ж і ў мове, і ў маўлennі першынствуюць. Другое месца ў маўлennі займаюць ужо дзеясловы, а не прыметнікі, якія ў слоўніку саступаюць толькі назоўнікам, а ў маўлennі аказваюцца на пятых месцы.

У гэтай сувязі варта звярнуць увагу на адно выказванне, змешчанае ў часопісе «Маладосць» (2001. № 10. С. 198), дзе гаворыцца пра паэтычную мову Ніла Гілевіча. Тут як асаблівасць індывидуальна-аўтарскага стылю паэта і яго слоўніка падаецца наступнае: «Найшырэй [у слоўніку] прадстаўлены дзеяслou, а найбольш ужывальны – назоўнік. Наўрад цi выпадкова колькасць дзеяслou відзеяслouных словазлучэнняў у мове Ніла Гілевіча большая за колькасць прыметнікаў. Гэта азначае, што паэта заўсёды цікавіць не толькі і не столькі сталае, устойлівае ў предметах і з'явах, колькі часовае, зменлівае, што прымушае іх рухацца, становіцца іншымі і ў больш шырокім сэнсе – існаваць, жыць».

Сказанага ж раней можна зрабіць выснову, што гэта не асаблівасць творчай манеры Н. Гілевіча, а *тыповая з'ява ў маўлennі любога аўтара-пісьменніка* (з мажлівымі нязначнымі адхіlenнямі).

Такім чынам, тыя заняткі, што праграма раіць праводзіць «на марфалагічным узроўні», бескарысныя, непатрэбныя, яны нічога не даюць, акрамя дарэмнай затраты часу і недарэчных вывадаў.

Відаць, тое самае трэба сказаць пра заняткі «на сінтаксічным узроўні». Праграма дае пералік пытанняў, якія вывучаюцца і на лекцыйных ці практычных занятках у раздзеле «Сінтаксіс» і ніяк не звязаны «з разуменнем літаратуранага твора як такога». Тут і аналіз прыназоўніка-склонавых канструкцый, і простыя ды складаныя сказы, перыяд, парцэляцыя, няўласна-простая мова і нават «знакі прыпынку ў мастацкім гэксце». Вядома ж, што ў добрым мастацкім творы яго сінтаксічнае багацце выяўляецца ў выкарыстанні разнастайных сінтаксічных канструкцый – словазлучэнняў рознай структуры, неаднاتыпных простых, ускладненых і складаных сказаў. Гэта можна бачыць, скажам, у наступным урыўку з аповесці Я. Брыля «У Забалоцці днее»:

На лузэ - ні души. Вунь далёка толькі вяртаеща з вёскі ліса. Рудая плямка сунеца на снежнай нерушы, нібы строчыць на кужалі ўзор сваіх дробных слядоў.

А вось і лес. Цёпла пад снегам маленъкім елачкам, яны быццам ватай абкладзеныя. Многа снегу на лапках ялін. Дуга чапляеща за голле, і на конскую спіну церушыцца белы іскрысты пыл. Я прыгінаюся, заплюшчваю вочы і радасна ўспамінаю слова майго сваяка...

Калі ж у творы якога-небудзь аўтара значна часцей выкарыстоўваюцца, напрыклад, дзеепрыслоўныя словазлучэнні, а не су-

адносныя з імі сінанімічныя даданыя часткі часу, умовы, прычыны, уступкі, то назіранні за такімі сінтаксічнымі канструкцыямі і адпаведныя вывады не адносяцца да лініі вістычнага аналізу. Гэта ўжо стылістычны аналіз мастацкага твора.

У праграме курса (с. 23) слушна сказана, што «адзінай, усеагульной схемы лінгвістычнага аналізу тэксту не існуе». А на с. 24 рэкамендуецца студэнтам на практычных занятках пры паўзроўневым анализе «назіраць, якія моўныя сродкі кожнага ўзроўню (лексічнага, фанетычнага, марфалагічнага, сінтаксічнага) выбраў аўтар з агульнамоўнага фонду». У такім разе, па-першае, перад намі ўжо, несумненна, «адзінай, усеагульная схема». А па-другое, уся бяда ў тым, што ў мове наогул ніяма і не можа быць ні марфалагічнага ўзроўню, ні фанетычнага. Агульнапрынімата, што ў нашай мове, як і ў іншых, ёсьць 4 узроўні. Яны пералічваюцца і сцісла апісваюцца, напрыклад, у «Лінгвістычным энцыклапедычным слоўніку» (М., 1990. С. 539): фанемны, марфемны, лексічны і сінтаксічны.

Нагадаем, што «моўны ўзровень – гэта сукупнасць адносна аднародных адзінак мовы і правіл іх функцыянавання. Кожны ўзровень мае сваю адзінку: фанемны – фанему, марфемны – марфему, лексічны – слова (лексему), сінтаксічны – сказ. Адзінкі аднаго ўзроўню спалучаюцца паміж сабой (фанемы – з фанемамі, марфемы – з марфемамі, слова – са словамі), а розных – звязваюцца іерархічнай сувяззю тыпу «складаецца з...», «уваходзіць у...»: з фанем складаецца марфема, з марфем – слова, са слоў – сказ» [10, с. 38].

Немагчыма ўяўіць, як пры вывучэнні твора празаічнага (напрыклад, трывогі Я. Коласа «На ростанях») ці драматычнага (сказкам, камедыі К. Крапівы «Хто смяеца апошнім») студэнты будуть рабіць лінгвістычны аналіз на фанетычным (дакладней, фанемным) узроўні, шукаць у гэтых творах (як пералічваецца ў праграме) асанансы, алітэрацыі, анафару, эпіфару, стык, кальцо. Гукавыя паўторы, фігуры маўлення і пад. – з'явы, харектэрныя для вершаванага маўлення. У невершаваным жа маўлennі яны, а таксама рытмічнасць або выпадковая рыфма ўскладняюць успрыманне зместу, лічацца парушэннем гукавой арганізацыі тэксту. Праўда, часам яны, калі толькі сустракаюцца ў празаічным творы, выконваюць пэўную стылістычную функцыю, служаць, напрыклад, стварэнню гумару ці сатыры. Так, у «Дрыгве» Я. Коласа: «— Няхай дзед Талаш будзе атаман наш! – сказаў хтось нават у рыфму». Або ў апавяданні Я. Коласа «Соцкі падвёў»: «І пайшоў наш ураднік угому, як цыган па драбінах на неба» (тут трохстопны аналест у 1-й і 2-й частках). Можна таксама прывесці прыклады рытмічнай прозы – з апавядання М. Лынькова «Андрэй Лятын» – як асаблівасць рамантычнага стылю пісьменніка.

Што да лексічнага ўзроўню, то тут праграмай (с. 25) пералічваючыца мнагазначныя слова, стылістычна маркіраваныя лексемы, слова з сэнсавым прырашчэннем і г.д. Аднак сюды трапілі і адзінкі, далёка не лексічнага ўзроўню: фразеалагізмы, перыфразы, нетрадыцыйная спалучэнні лексем. Напрыклад, фразеалагізмы наогул не могуць класіфікавацца паводле ўзроўня мовы. Фразеалагізм – гібрыдная адзінка мовы. «Фразеалагізмы маюць фармальную і зместавую прыметы адразу двух узроўняў – лексічнага і сінтаксічнага, у поўнай меры не належачы ні да аднаго з іх» [11, с. 26].

Як вынік усяго сказанага вышэй, сам сабой напрошваецца вывад аб немэтазгоднасці ў праграме нават упамінання пра паўузроўневы аналіз.

Заадно варта адзначыць, што ў праграме сярод розных аб'ектаў, якія падпадаюць пад лінгвістычны аналіз, чамусьці не называючыца прыказкі. А яны ж таксама павінны быць у полі ўвагі. Аб'ектам лінгвістычнага аналізу могуць і павінны быць не толькі шматлікія лексічныя, але і многія фразеалагічныя, прыказкавыя, а ў некаторых выпадках граматычныя, фанетычныя і іншыя моўныя з'явы, калі гэта звязана з уразуменнем літаратурнага твора ці яго часткі або з раскрыццём мастацкага майстэрства пісьменніка. Прыгадаем, напрыклад, мініяцюру Я. Брыляса «Жмені сонечных промяняў»: «Галстоўскі Познышаў сказаў калісці: «Цяпер я на поўдзень. У мяне там домік і садок». Якая дакладнасць і што яна азначае ў вялікім майстэрстве!.. Скажы ён «дом і сад» – нічога не было б».

У мовазнаўстве за тэрмінам «лінгвістычны аналіз тэксту» ў апошнія больш як тры дзесяцігоддзі, пасля таго як у педагогічных інстытутах Беларусі стаў выкладацца аднайменны курс, замацавалася сталае, акрэсленае значэнне. Як ужо гаварылася, пры правядзенні такога аналізу няма і не можа быць нейкай адзінай схемы. Яна кожны раз вар'іруеца, што абумоўліваеца спецыфікай таго ці іншага мастацкага твора.

Таму даводзіцца здзіўляцца, калі чытаеш кнігу «Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу» (2005) [12]. Тут у паняцце «лінгвістычны аналіз тэксту» ўкладаецца зусім іншы сэнс. На с. 242 – 249 даецца схема аналізу і ўзор аналізу двух тэкстаў. Схема складаецца з 8 пунктаў: тэма (мікрагэма), асноўная думка тэксту; структура тэксту (колькасць звышфразавых адзінстваў); функцыянальна-сэнсавая тыпалогія тэксту і элементы кампазіцыі тэксту; сувязь у межах звышфразавых адзінстваў, сродкі выражэння; праяўленне асноўных тэкставых категорый: кагэзіі, прастекцыі, рэтараспекцыі, аўтасемантыі, мадальнасці, інтэграцыі; і г. д.

Відаць, такі, філалагічнага характеристу, аналіз можна і трэба праводзіць і, мабыць, па прапанаванай схеме, але, думаеца, ён ні ў якім разе не павінен называцца лінгвістычным аналізам тэксту.

Спіс літаратуры

- Лінгвістычны аналіз тэксту // Зборнік вучэбных праграм для вышэйшых навучальных установ. – Мінск: БДПУ, 2003.
- Щерба, Л. В. Избранные работы по русскому языку / Л. В. Щерба. – М., 1957.
- Новиков, Л. А. Лингвистическое толкование художественного текста / Л. А. Новиков. – М., 1979.
- Шанский, Н. М. В мире слов / Н. М. Шанский. – М., 1978.
- Шанский, Н. М. Лингвистический анализ художественного текста: учебное пособие / Н. М. Шанский. – Л., 1984.
- Малажай, Г. М. Лінгвістычны аналіз тэксту: вучэбны дапаможнік / Г. М. Малажай. – Мінск, 1992.
- Юрэвіч, А. К. Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту / А.К. Юрэвіч. – Мінск, 1978.
- Головин, Б. Н. Язык и статистика / Б. Н. Головин. – М., 1971.
- Хлусевіч, І. М. Варыянты фразеалагізмаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове: дыс. ... канд. філал. навук / І. М. Хлусевіч. – Гродна: ГрДУ, 2001.
- Рагайцоў, В. І. Уводзіны ў мовазнаўства: вучэбны дапаможнік / В. І. Рагайцоў. – Марілёў, 2004.
- Жуков, В. П. Русская фразеология / В. П. Жуков, А. В. Жуков. – М., 2006.
- Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу. – Мінск: БДУ, 2005.

I.Я. ЛЕПЕШАЎ ПРА КЛАСІФІКАЦЫЮ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ ПА СТУПЕНІ ІХ ІДЫЯМАТЫЧНАСЦІ

У 1994 г. пабачыла свет «Агульнае мовазнаўства» Б. А. Плотнікава [1] – навучальны дапаможнік для студэнтаў-філолагаў. Я з карысцю для сябе прачытаў гэту вельмі добрую кнігу, узнавіў некаторыя ўжо амаль забытыя тэрміны, паняцці, класіфікацыі, тэорыі, метады. А ў раздзеле «Фразеалогія» нечакана сутыкнуўся з арыгінальнай, на думку аўтара, але даволі дзіўнай класіфікацыяй фразеалагізмаў па семантычнай злітнасці іх кампанентаў. Мяне здзвівала, што, паводле гэтай класіфікацыі і адпаведнай табліцы, самую высокую ідыматычнасць мае выраз *абое рабое* і лічыцца «стопрацэнтным фразеалагізмам», а, напрыклад, выразы *намыліць галаву* ці *казіная ноўка* надзелены «мінімальнай мерай семантычнай спаяннасці кампанентаў».

Мне ўжо тады хацелася выступіць у друку з абвяржэннем гэтай класіфікацыі, бо яна пярэчыла агульнаіпрывялікаму падзелу фразеалагізмаў на зрашчэнні і адзінствы, прапанаванаму яшчэ ў 1946 г. і дастаткова аргументаванаму аkad. В. У. Вінаградавым (у згаданым

дапаможніку яны на с. 248 выкарыстаны з адценнем іранічнасці: «так званыя фразеалагічныя зрашчэнні», «так званыя фразеалагічныя зданні адзінстваў»). Але я тады ўвесь свой час, вольны ад заняткаў ва универсітэце, скарыстоўваў для складання «Слоўніка беларускіх прыказак» і напаўнення фразеалагічнай картаўкі. Таму задуму пра «абвяржэнне» прыйшлося адкласці, а пасля я і зусім забыўся пра яе.

Б.А. Плотнікаў жа, відаць, лічачы сваю класіфікацыю навуковым адкрыццём, паўтарыў яе ў сваіх іншых кнігах: «Беларуская мова: лінгвістычны кампендыум» (Мінск: Інтэрпресс, 2003, с. 161–164), «Лексіка і фразеалогія беларускай мовы» (Мінск: Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце РБ, 2004, с. 109–115). Змясцілі гэтую ж класіфікацыю і ў хрестаматы «Беларуская мова» (Мінск: Изд-во Юніпресс, 2005, с. 183–186). У адной з гэтых кніг сказана, што прапанаваныя лінгвістычныя крытэрыі «ўжо выкарыстоўваюцца ў мовазнаўстве для характеристыкі фразеалагізмаў». Гэтыя крытэрыі ўжо, найначай, як бы і ўзаконываюцца. Напрыклад, у навучальным дапаможніку В.І. Рагаўцова «Агульнае мовазнаўства» (Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 2006) на с. 245–247 паўтараюцца, са спасылкай на кнігу Б.А. Плотнікава, тыя самыя 10 крытэрияў ідыматычнасці і тая самая табліца. Як бачым, некрытэрычна пераносіцца ў практыку тое, што не мае пад сабой дастатковых падстаў. Таму ўзнікае неабходнасць спыніцца на гэтым пытанні больш падрабязна.

Упершыню падзел фразеалагізмаў па ступені іх сэнсавай спаянасці, па семантычнай злітнасці іх кампанентаў быў зроблены В.У. Вінаградавым у артыкулах «Асноўныя паняцці рускай фразеалогіі як лінгвістычнай дысцыпліны» (1946) і «Аб асноўных тыпах фразеалагічных адзінак у рускай мове» (1947). Фразеалагізмы падзелены ім на тры тыпы: фразеалагічныя зрашчэнні, фразеалагічныя адзінства і фразеалагічныя злучэнні.

Фразеалагічныя зрашчэнні В.У. Вінаградаў характарызуе як абсалютна непадзельныя, нераскладальныя звароты, «значэнне якіх зусім не залежыць ад іх лексічнага складу, ад значэння іх кампанентаў і таксама ўжо не ўмоўнае і адвольнае, як значэнне нематываванага слова – знака» [2, с. 121]. Асноўнай прыметай зрашчэння з'яўляецца «семантычна непадзельнасць, немагчымасць вывесці значэнне цэлага з кампанентаў... Яно не ёсць ні здабытак, ні сумы семантычных элементаў. Яно – хімічнае злучэнне нейкіх раствораных і з пункту гледжання сучаснай мовы аморфных лексічных частак» [2, с. 124]. І аўтар ілюструе гэта шматлікімі прыкладамі накшталт такіх: *как пить дать, собаку съел, сбоку притека, куры не клюют, под муҳой, бить баклуши*.

Што да фразеалагічных адзінстваў, то гэта моцна спаяныя групы, якія «лёгка расшыфруюцца як пераносныя выразы»

[2, с. 128]. Адзінства, як і зрашчэнні, семантычна непадзельныя, з цэласным значэннем, але ў іх «гэта цэласнае значэнне матываванае, з'яўляецца здабыткам, што ўзнікае са зліцця значэнняў лексічных кампанентаў... У фразеалагічным адзінстве слова падпрадаваны злітнасці агульнага вобраза або ўнутранай цэласнасці агульнага значэння... Значэнне цэлага тут абсалютна нераскладальнаяе на асобныя лексічныя значэнні кампанентаў. Яно як бы разлітае ў іх – і разам з тым як бы вырастает з іх семантычнага зліцця» [2, с. 131]. У пацвярджэнне аналізуецца шэраг прыкладаў, у тым ліку: *держать камень за пазухой, се́мь пятни́ца на неделе, пля́сать под чужую дудку, куда глаза глядят*.

Апрача зрашчэнняў і адзінстваў, у якіх словаў-кампаненты не маюць самастойнага лексічнага значэння, В.У. Вінаградаў вылучае фразеалагічныя злучэнні. Гэта, як правіла, двухкампанентныя ўстойлівия словазлучэнні, у якіх адно слова мае звычайнае, самастойнае, свабоднае значэнне, а другое – несвабоднае, якое выяўляецца толькі ў сполучэнні з адным ці некалькімі строга акрэсленымі словамі. Напрыклад, прыметнік *кароткая* рэализуе сваё несвабоднае значэнне ‘кепская’ толькі тады, калі ўступае ў контакт з назоўнікам *памяць*. Параўнаем таксама: *праціўны* (дождь), *закадычны* (сябар), *расквасіць* (нос, твар), *прасёгчайная* (дарога). Такія несвабодныя значэнні, амежаваныя ў сваіх сполучальных сувязях, В.У. Вінаградаў называе фразеалагічна звязанымі, а самі словаў-кампаненты – фразеалагічнымі злучэннямі.

Як бачым, зрашчэнні і адзінства, будучы семантычна непадзельнымі цэласнымі адзінкамі, супрацьпастаўленымі паміж сабой паводле матываванасці-нематываванасці агульнага значэння, якасна адрозніваюцца ад фразеалагічных злучэнняў. Апошняе ўспрымаюцца ў агульнай схеме падзелу фразеалагізмаў як чужародныя, як з'яви рознага лінгвістычнага характеристу. І гэта, відаць, усведамляў В.У. Вінаградаў. Таму ў сваёй пазнейшай працы «Асноўныя тыпы лексічных значэнняў слова» (1953) фразеалагічна звязанае значэнне ён разглядае як адзін з тыпаў лексічнага значэння слова сярод іншых тыпаў (свабоднага, сінтаксічнага або мовленага, канструктыўнага амежаванага). Дарэчы, гэты тып лексічнага значэння найбольш правамерна называецца не фразеалагічна звязаным, а валентна амежаваным. Гл. пра гэта ў «Родным слове» (2003, № 9, с. 51; 2004, № 8, с. 59–61).

Такім чынам, уключэнне ў фразеалогію толькі зрашчэнняў і адзінстваў, г. зн. выразаў з цэласным значэннем, – найбольш прыимальны і пераканальны пункт погляду. У такім разе ў фразеалогіі аб'ядноўваюцца аднародныя адзінкі, а сама навука аб фразеалагізмах прымае стройныя харктары.

З папярэдняга выкладу відаць, што зрашчэнні – гэта нематываваныя, бязвобразныя фразеалагізмы, якія патрабуюць этымалагічнага аналізу, высвятлення матываў іх узнікнення. Напрыклад, сучасны моўнік не бачыць ніякай матываванай сувязі паміж выразам *на ўсе застаўкі* і яго значэннем ‘спаўна, як толькі можна (рабіць што-н.)’: Але́сь, націні там на ўсе застаўкі ў сельсавецце (К. Чорны). А між тым на пачатку свайго жыцця фразеалагізм усведамляўся як матываваны і вобразны, бо звязваўся з аналагичным свободным словазлучэннем, дзе *застаўкі* – ‘шчыты для затрымлівання вады, якая падае на кола вадзяного млына’. Страна гэтым фразеалагізмам сваёй першапачатковай вобразнасці прывяла да таго, што ён, ужываючыся пры розных дзеясловах-суправаджальніках, развіў у сабе, апрача ўжо названага, яшчэ 4 прыслов'яна-акалічнасныя значэнні: 1) вельмі гучна, голасна (храпці, захрапці); 2) вельмі хутка, імкліва (бегчы, ехаць і пад.); 3) вельмі моцна, прамерна (хваліць, расхваливаць); 4) шырокая, прыветліва (смяяцца, усміхацца); гл.: [3, т. 1, с. 470–471].

Адрозніць зрашчэнне ад адзінства не заўсёды лёгка. Таму іх досьціць часта блытаюць. Напрыклад, наступныя зрашчэнні нярэдка вандруюць з аднаго дапаможніка ў другі як прыклады фразеалагічных адзінстваў: *сесці макам* ‘пацярпеўшы няудачу, аказацца ў няёмкім, смешным становішчы’; *выносіць смецце з хаты* ‘выдаваць тое, што не павінны ведаць іншыя, што няславіць каго-н.’; *мыліць (намыліць) галаву* ‘моцна прабраць (прабраць) каго-н.’.

У працы 1998 г. [4, с. 56–61] мною апісаны 4 моўныя паказчыкі, уласцівія адзінствам, але не харктэрныя для зрашчэнняў. Гэтыя паказчыкі дазваляюць адрозніць адзінства ад зрашчэння.

1. Наяўнасць вобразнасці і жывой унутранай формы. Унутранай формай называюць вобраз, які ляжыць у аснове наймення фразеалагічнай адзінкі, або тое вобразнае ўяўленне, якое спадарожнічае фразеалагічнаму значэнню. Найбольшы «каэфіцент вобразнасці» (У. П. Жукаў) маюць фразеалагізмы, якія могуць быць супрацьпастаўлены свабоднаму словазлучэнню і на яго фоне ўспрымаюцца як разгорнутыя метафары, як перанос назвы з адной з'явы на другую на аснове падабенства паміж імі. Калі пры такім супрацьпастаўленні ўзнікае семантычны і метафарычны эффект, то перад намі фразеалагічнае адзінства: *тримаць камень за пазухай* ‘затыўваць злосць на каго-н., быць гатовым зрабіць што-н. дрэннае’. Калі ж супрацьпастаўленне не дае станоўчага эффекту, то маем справу са зрашчэннем: *акунёў будзіць ‘драмаць седзячы’*.

2. Наяўнасць нерэальнага вобраза ў аснове фразеалагізма. Існуе не менш як 300 фразеалагізмаў, узнікненне якіх – плён народнай фантазіі. У іх аснову пакладзены прыдуманыя, нерэаль-

ныя вобразы, вельмі многія з гэтых выразаў сэнсава алагічныя: *без году тыдзень, дзірка ад абаранка, груши на вярбе, сабакам сена касіць, кот наплакаў, як босаму разуцца, стряляць з гарматы па вераб'ях, на вяроўцы не зацягнеш*. Хоць амаль усе з гэтых і падобных фразеалагізмаў не могуць быць супрацьпастаўлены з эквівалентнымі свободнымі словазлучэннямі з-за немагчымасці іх утварыць, але ў іх адчуваецца выразны намёк на матываваную, яны ўспрымаюцца як вобразныя, толькі з нерэальным вобразам у аснове іх назвы.

3. Наяўнасць сэнсаўтаральнаага кампанента. Ёсць параўнальна невялікая група фразеалагізмаў, у складзе якіх «адзін з кампанентаў з'яўляецца семантычна адзначаным, а астатнія пазбаўлены сэнсаўтаральных уласцівасцей» [5, с. 85]. Напрыклад, у фразеалагізмах *пад злосную руку* ‘ўстане злосці’, *на роўную нагу* ‘як роўны з роўным’, *доўгая песня* ‘тое, што патрабуе працяглага часу’ сэнсаўтаральную функцыю выконваюць прыметнікавыя кампаненты, якія сэнсава судносяцца (але не супадаюць!) з адпаведнымі словамі свободнага ўжывання. Гэтыя фразеалагізмы хоць і бязвобразныя, пазбаўленыя ўнутранай формы, але ў сэнсавых адносінах яны матываваныя, а таму павінны разглядацца як фразеалагічныя адзінствы. Тоё самае варт сказаць і пра невялікую, перыферыйную групу фразеалагізмаў, у якіх кожны кампанент «семантычна судносяцца (але не супадае!) з перыферыйнымі значэннямі аднайменных слоў свободнага ўжывання» [6, с. 90] і, такім чынам, выступае як сэнсаўтаральны. Так, у фразеалагізме *нáдаць духам*, што значыць ‘адчайвацца, траціць упэўненасць’, кампанент *нáдаць* судносяцца са значэннем ‘рабіцца кепскім, пасавацца’, а кампанент *дух* – са значэннем ‘унутраны стан, настрой’. У гэту ж групу ўваходзяць і такія выразы з аналітычным значэннем: *адбіваць хлеб, іграць на нервах, браць верх, знаходзіць агульную мову і нешматлікі іншыя*.

4. Каламбунае паходжанне фразеалагізма. Некаторыя выразы паводле свайго узнікнення – паэтычныя мініяцюры, заснаваныя на абыгрыванні мнагазначнага слова. Яны ўтвараюцца на базе асобнага слова, грунтуюцца на стылістычным прыёме, які называюць разгортваннем слова ў фразеалагізм. Напрыклад, фразеалагізм *варона загуменная* ‘разявака, нехлямяжны чалавек’ узнік у выніку адначасовай рэалізацыі прамога і пераноснага значэнняў назоўніка *варона* (‘птушка’ і ‘разявака’) і яго каламбурнага дапаўнення прыметнікам, які фармальна, але не сэнсава звязаны з першым, зыходным значэннем. Параўнаем цікавы ў гэтых адносінах прыклад: – *Вароны мы, вароны загуменныя!* – лаяў самога сябе і сваіх таварышаў адзін з трох (Р. Хацкевіч). Або: – *Гад*

ты, гад печаны! – агапасіў запу звонка-рэжучы жаночы голас (Я. Нёманскі). Вось некалькі фразеалагізмаў каламбурнага характару: *абуць у лапці, гад паласаты, гарэць агнём, дулю з макам, малоць не падсяваючы, цягнуць ката за хвост*.

Карыстаючыся апісанымі тут моўнымі паказчыкамі, трэба ўлічваць і спецыфіку мнагазначных фразеалагізмаў у гэтых адносінах. У адных выпадках такі фразеалагізм (напрыклад, *на ўсе застаўкі*) ва ўсіх сваіх значэннях выступае як зрашчэнне, у другіх – як адзінства (*трымаць вухи востри* – ‘апасаючыся чаго-н., быць вельмі пільным’ і ‘не давяраца каму-н., быць асцярожным з кім-н.’), у трэціх – у адным значэнні як зрашчэнне, а ў другім – як адзінства. Напрыклад, *бабіна лета* ў першым значэнні (‘ранняя восень з яснымі ўспільнымі днямі’) – зрашчэнне, а ў трох астатніх значэннях, утвораных на базе першага, зыходнага, – адзінства (‘серабрыстае павуцінне, што плыве над зямлёй у перыяд бабінага лета’, ‘астра новабельгійская’, ‘час прыліву новых сіл, творчай энергіі або ўзнікненне кахання ў пажыўтых гады’) [3, т. 1, с. 646–647].

Ідыматычнасць вызначаеца як сэнсавая нераскладальнаясць фразеалагізма. «Чым вышэй мера семантычнага разыходжання паміж словамі свабоднага ўжывання і адпаведнымі кампанентамі фразеалагізма, тым вышэй устойлівасць, тым больш ідыматычны такі зварот. Справядліва і адваротная залежнасць», – піша У. П. Жукаў [5, с. 6].

Прызнаючы існаванне ў фразеалогіі толькі зрашчэнняў і адзінстваў, У. П. Жукаў на аснове метаду фразеалагічнай аплікацыі (накладання) па-новаму раскладаў фразеалагічны склад мовы. Ён выдзяляе 5 асноўных тыпаў фразеалагічных адзінак. У зрашчэннях вылучаны два тыпы [5, с. 89]: 1) гістарычна накладальныя фразеалагізмы, надзеленыя цэласным нематываваным значэннем (биты**й** баклуши, точыть**й** ясы і пад.); 2) накладальныя звароты, якія маюць цэласнае нематываванае значэнне ў сучаснай мове (перемыкать косточки, заваривать капчу і інш.). Сярод адзінстваў вылучаны тры тыпы: 1) накладальныя фразеалагізмы з цэласным матываваным значэннем (яны складаюць асноўнае ядро: лежаць на боку, мало каши съел і г. д.); 2) ненакладальныя фразеалагізмы, матываваныя, з часткова цэласным значэннем (адзін з кампанентаў семантычнай судносіцца са словамі свабоднага ўжывання: на дружескай ноге, под веселую руку); 3) ненакладальныя фразеалагізмы, матываваныя, з часткова цэласным значэннем (усе кампаненты сэнсаўтваральныя і судносіцца са словамі ў іх свабодным ужыванні: поднимать голос, находить обицій язык).

Думаеца, варты прызнаць гэтую класіфікацыю як найбольш слушную на сённяшні дзень.

А цяпер вернемся да класіфікацыі, прапанаванай Б. А. Плотнікам, якая нібыта прэтэндуе на навуковае адкрыццё ў галіне фразеалогіі. Ступень фразеалагічнасці (ідыматычнасці) таго ці іншага выразу тут вызначаецца з дапамогай дзесяці крытэрый [1, с. 249–259]: 1) даслоўная ўнутрымоўная неперакладальнасць фразеалагізма; 2) наяўнасць у складзе ўстойлівага словазлучэння застарэлага кампанента з забытай семантыкай або нежывых граматычных формаў; 3) граматычная катэгарыяльнасць, уласцівая фразеалагізмам, якія выконваюць у сказе функцыю аднаго яго члена; 4) страта фразеалагізмам унутранай формы, або немагчыванасць яго значэння; 5) нязменнасць зневажнай граматычнай формы ўсіх кампанентаў; 6) сінтаксічная немадэліруемасць; 7) недапушчальнасць устаўкі ўнутр выразу дадатковага кампанента; 8) немагчымасць сінтаксічнай трансфармацыі; 9) адсутнасць варыянтнасці (фанетычнай, марфалагічнай, лексічнай, сінтаксічнай); 10) немагчымасць змены ўстаноўленага парадку размяшчэння кампанентаў. Паказана, што ступень фразеалагічнасці вылічваецца «шляхам дзялення колькасці крытэрый, адзначаных у кожнай канкрэтнай ідыме, на агульную суму крытэрый, г. зн. на дзесяць» [1, с. 256–257].

Табліца 1 – Дзейнасць пералічаных крытэрый

Ідыме	Крытэрый фразеалагічнасці										Ступень фразеалагічнасці
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Абое рабое	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	1
Лахі над пахі	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	0,9
Цюцелька ў цюцельку	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	0,8
Казел адпушчэння	+	-	+	+	-	-	+	+	+	+	0,7
Біць біблі	-	+	+	-	-	-	+	+	+	+	0,7
Заплюшчышы вочы	+	-	+	-	+	-	+	+	+	-	0,6
Заткнучь за пояс	+	-	+	-	-	-	+	+	+	-	0,5
Гарачая галава	-	-	+	-	-	-	+	+	+	-	0,4
Схаваць кінцы	+	-	+	-	-	-	-	+	+	-	0,4
Намыліць галаву (шыю)	+	-	+	-	-	-	-	+	-	-	0,3
Казіная (сабачая) ноўка	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	0,3
Іграць (выконваць) ролю	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	0,2
Прыняць пастанову	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	0,1

Адразу ўзнікае недаўменне: чаму ў табліцы ў лік ідыме трапілі іграць (выконваць) ролю і прыняць пастанову? У гэтых спалучэннях кожнае слова рэалізуе сваё слоўнікае значэнне, што і засведчана ў ТСБМ (т. 2, с. 527, 2-е знач.; т. 4, с. 458, 9-е знач.). Можна заадно адзначыць, што ў нашай мове ёсьць і сапраўдны (безварыянтны) фразеалагізм іграць ролю, які мае тры значэнні (гл.: [3, т. 1, с. 524–525]).

У каментарыях да табліцы гаворыцца, што «найболыш высокая мера семантычнай спаянасці кампанентаў занатавана ў ідёёме *абое рабое*, бо ў яе фіксующа ўсе дзесяць фразеалагічных крытэрыйяў: яна даслоўна не перакладаецца (першы крытэрый), наяўнасць архаічнай граматычнай формы слова *абое* робіць гэты выраз у беларускай мове адначасова сінтаксічна немадзліруемым (другі і шосты крытэрый) і сінтаксічна нетрансфарміруемым (восьмы крытэрый), у складзе гэты выраз выконвае ролю азначэння або акалічнасці (трэці крытэрый), у яго стручана ўнутраная форма, а граматычная форма з'яўляецца нязменнай (чацвёрты і пяты крытэрый), ідёёма не дапускае змены свайго колькаснага саставу (сёмы крытэрый), яна не вар’іруеца і мае нязменны парадак кампанентаў (дзвяты і дзесяты крытэрый)». Робіцца выснова: «Такім чынам, дзелім наяўную дзесяць крытэрыйяў на дзесяць магчымых і атрымлівае лічбу 1, якая азначаеца толькі ў стопрацэнтных фразеалагізмаў» [1, с. 257].

Прымаючы ж пад увагу ўсё, што гаварылася на папярэдніх старонках пра зрашчэнні і адзінства, няцяжка зрабіць выснову: названыя крытэрыйі, за выключэннем 4-га (страта фразеалагізмам унутранай формы), не маюць непасрэднага дачынення да аўтакрытэйнага вымярэння ідяяматычнасці. Да таго ж аўтар гэтай класіфікацыі няправільна разумее паняцце «страта ўнутранай формы». Сцвярджаецца, што ў фразеалагізме *заткнуць за пояс* (‘значна перасягнуць, перавысіць каго-н. у чым-н.’) «унутраная форма захавалася, бо ў беларускай мове існуе свабоднае словазлучэнне, напрыклад, *Гаспадар заткнуў за пояс сякеру і пайшоў у лес*» [1, с. 257]. Але ж пры супастаўленні гэтага фразеалагізма з аманімічным свабодным словазлучэннем анік не ўзнікае ні метафаричны, ні семантычны эффект. Тому ніводная спроба растлумачыць паходжанне гэтага выразу не прызнана пераканальнай. Нарадзіўшыся ў чыімсьці індывідуальным маўленні, выраз, падхоплены іншымі людзьмі з бліжэйшага асяроддзя, з цягам часу стаў агульнау́жывальным. Некаторыя іншыя выразы, пададзеныя ў табліцы, таксама, паводле Б. А. Плотнікова, маюць унутраную форму, напрыклад: *намыліць галаву (шыю)* ‘моцна прабраць каго-н., строга выгаварыць’. Аднак парапаўнем: «Інфармант на пытанне «Што абазначае выраз *намыліць шыю?*» дае такое азначэнне: «Ну, гэта калі бярэш мыла і трэш шыю, каб яна стала мыльнай» [7, с. 215]. Хіба ж тут адчуеш якую-небудзь метафаричную, пераносную сувязь паміж фразеалагізмам і судносным пераменным словазлучэннем? Гэты выраз склаўся на аснове фразеалагічнай калькі з нямецкай мовы (*den Kopf waschen* – галаву мыць).

Дзіўна, чаму, вызначаючы ступень фразеалагічнасці ў выразе *абое рабое*, аўтар не заглянуў у ТСБМ. Не мае гэты выраз нікакой

‘архаічнай граматычнай формы слова *абое*» [1, с. 257]. У ТСБМ (т. 1, с. 68) чытаєм: «*Абое, абаіх, ліч.* зб. Як той, так і другі; як той, так і другая; як тое, так і другое. *Нічыпар хітра падмірвае ёёci Каci, і абое выходзяць. Крапіва*». Этыхіялагічна гэты выраз – фрагмент рыфмаванага выслоўя *Абое рабое, паеў воўк абое*, у якім першапачатковая меліся на ўзвaze, відаць, маладыя істоты. Форма *абое рабое* замест чаканага *абое рабыя* выкліканы патрабаваннем рыфмы.

Першы кампанент гэтага фразеалагізма, як бачым, – сэнсаўтваральны, ён не проста суадносіца з аднайменным словам у свабодным ужыванні, а цалкам супадае з ім. Таму гэты выраз нікельга лічыць «стопрацэнтным фразеалагізмам». Ідяяматычнасць яго досьць слабая. Гэта і без усякіх крытэрыйяў можна бачыць, напрыклад, з наступных кантэкстуў: 1) – *Бо і ты такі [як Халуста]!* – ускіпела жанчына. – *Абое роўныя! Абое рабое* (А. Чарнышэвіч); 2) *Наста і Хадора былі, як кажуць, абое рабое...* (Б. Сачанка); 3) *І жонка такая, як ты!.. Абое рабое!* (С. Яновіч); 4) *Сапраўды сямейны падрад. Добрая ж, відаць, і жонка цаца, калі на такое згадзілася... Абое – рабое!..* («Полымя»).

У табліцы другое месца па ступені фразеалагічнасці займае выраз *лахі пад пахі* (0,9). Яго значэнне, аднак, не ‘хутка, вельмі паспешліва, нядоўга збіраючыся’ [1, с. 251], а ‘свае манаткі з сабой (браць, сабраць і пад. перад адыхадам, ад’ездам, уцёкамі)’ [3, т. 1, с. 638]: Вазьму *лахі пад пахі* – *маё масць мая невялікая – ды паеду шукаць шчасця па свеце* (Я. Колас). І ў гэтым фразеалагізме ёсьць сэнсаўтваральны кампанент. *Лахі*, як засведчана ў ТСБМ (т. 3, с. 26), – гэта ‘старое паношанае адзенне’. Ідяяматычнасць гэтага выразу слабая. Першапачатковы сэнс спалучэння быў зразумелы. У далейшым кампаненты выразу, звязаныя ўнутранай рыфмай, стравілі канкрэтнае і набылі больш шырокасе, абагульненае значэнне: *лахі* – не абавязкова толькі ‘адзенне’, *пад пахі* – не абавязкова ‘пад плечы’. Дарэчы, тут, як і ў некаторых іншых рыфмаваных выразах, фармальнае пераважае над лагічным, семантычным, адзін з кампанентаў, відаць, падагнаны пад гукавую сіметрыю фразеалагізма.

Можна сказаць, што амаль усё ў гэтай класіфікацыі і табліцы вельмі аддаленае ад адноснага набліжэння да ісціны.

А ці ёсьць якія больш важкія моўныя паказчыкі ідяяматычнасці фразеалагізмаў? Думаецца, што ёсьць, калі ўлічваць семантычныя класіфікацыі В. У. Вінаградава і У. П. Жукава, а менавіта такія ўласцівасці фразеалагізма, як яго магчымасць або немагчымасць супастаўляцца з адпаведным свабодным словазлучэннем, матываванасць ці наяўнасць прычынна-выніковай сувязі паміж літаральным і пераносным планам, наяўнасць або адсутнасць сэнсаўтваральнага кампанента, магчымасць ці немагчымасць вывесці

актуальнае фразеалагічнае значэнне з літаральнага сэнсу адпаведных слоў. У залежнасці ад таго, як прайяўляюцца гэтыя якасці або прыметы ў тым ці іншым выразе, фразеалагізмы падзяляюцца на моцна-, сярэдне- і слабайдыяматычныя. Гэта можна паказаць у табліцы (у падгрупе 1 – зрашчэнні, усе яны моцнаідыматычныя; у астатніх падгрупах – адзінствы, прычым у 2 і 3 падгрупах сярэднейдыматычныя, з цэласным значэннем, а ў 4 і 5 падгрупах – слабайдыматычныя, з частковая цэласным значэннем).

Калі ж цяпер размясціць у гэтую табліцу фразеалагізмы з табліцы Б. А. Плотнікова, то акажацца наступнае:

- 1) *чуцелька ў чуцельку, казёл адпушчэння, біць бібікі, заткнуць за пояс, намыгіць галаву (шыю)* – зрашчэнні, усе яны моцнаідыматычныя, «стопрацэнтныя фразеалагізмы»;
- 2) *заплюшчыўши вочы, казіная ножка* – адзінствы, сярэднейдыматычныя;
- 3) *абое рабое, лахі пад пахі, гарачая галава, схаваць канцы* – адзінствы, слабайдыматычныя, з сэнсаутваральным кампанентам (ён выдзелены тлустым шрыфтом).

Табліца 2

№ п/п	Фразеалагізм	Фразеалагічнае значэнне	Паказчыкі ідыматычнасці				Ступень ідыматычнасці
			Ніжнадальніць	Матываванасць	З сэнсаутваральным кампанентам	Выволасць	
1	<i>за круглым столом</i> <i>пятая колона</i> <i>більш банды</i> <i>жавасць жевачку</i> <i>асине гніздо</i> <i>тримаць вхад востра</i> <i>груши на вядро</i> <i>выбораць лысаму валасы</i> <i>кату па пяту</i> <i>сярэднія руки</i> <i>ад шчырага сэрца</i> <i>на роўную ногу</i> <i>адбівасць хлеб</i> <i>пацасць духам</i> <i>стаяць на сюны</i>	<i>на роўных правах і ўмовах</i> <i>варожая агенцтура</i> <i>займашца пустымі справамі</i> <i>гаварыць нудна і бестапкована</i> <i>зборышча небяспечных людзей</i> <i>быць вельмі пільным</i> <i>недарэчнасць, несусвеціца</i> <i>зрабіць што-небудзь недарэчнасцю</i> <i>вельмі малы, нізкарослы</i> <i>сярэдніх варгасцей, пасрэдны</i> <i>з усей шчырасцю, адкрыта</i> <i>як роуты з роўным</i> <i>пазбаўляць каго-ні заробку</i> <i>адчайвацца</i> <i>прыгрывівацца адной лумкі</i>	+	-	-	+	моцная
2			-	-	-	-	сярэдняя
3			-	-	-	-	сярэдняя
4			-	+	+	+	слабая
5			-	+	+	+	слабая

Спіс літаратуры

1. Плотнікаў, Б. А. Агульнае мовазнаўства: вучэбны дапаможнік / Б. А. Плотнікаў. – Мінск: Універсітэцкае, 1994.
2. Виноградов, В. В. Избр. труды: лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1977.
3. Лепешаў, І. Я. Слойнік фразеалагізмаў у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск: БелЭн, 2008.
4. Лепешаў, І. Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Выш. шк., 1998.
5. Жуков, В. П. Русская фразеология / В. П. Жуков. – М.: Высш. шк., 1986.
6. Жуков, В. П. Семантика фразеологических оборотов / В. П. Жуков. – М.: Просвещение, 1978
7. Даніловіч, М. А. Лінгвістычнае краязнаўства Гродзеншчыны / М. А. Даніловіч. – Гродна: ГрДУ, 2008.

ЗМЕСТ

З аўтабіяграфічных звестак	3
I. Я. Лепешаў у вачах іншых аўтараў	4
Спіс навуковых прац I.Я. Лепешава	15
Кнігі	15
Брашуры, артыкулы, тэзісы, рэцэнзіі	27
Пералік выдавецтваў, часопісаў, газет, у якіх друкаваўся I. Я. Лепешаў	60
Звесткі ў друку пра I.Я. Лепешава	61
Аўтарэфераты кандыдацкіх дысертацый, выкананых пад кіраўніцтвам I. Я. Лепешава	65
Кнігі, выдадзеныя пад рэдакцыяй I. Я. Лепешава	65
Дадатак	66
Лепешаў I.Я. Пра паўзроўненыя від лінгвістычнага аналізу	66
Лепешаў I.Я. Пра класіфікацыю фразеалагізмаў на ступені іх ідыматычнасці	73

Даведачнае выданне

ЛЕПЕШАЎ ІВАН ЯКАЎЛЕВІЧ·
Н.ІВУКОВА-ПЕДАГАГІЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ
У ЛІНЕ БЕЛАРУСКАГА МОВАЗНАЎСТВА
(да 85-годдзя з дня нараджэння)

Біябібліяграфічны агляд

Слаадальнікі **ТАМАШЭВІЧ** Тамаш Іосіфавіч,
ЯКАЛЦЭВІЧ Марына Антонаўна

Рэдактар *H M Красніцкая*
Камп'ютарная вёрстка *A M Несцярчук*
Дызайн вокладкі *B В Канчуга*

Іздадлісана да друку 29 09 2009 Фармат 60x84/16
Палера афсегная Рызаграфія Гарнітура Таймс
Ум. друк арк 4,88 Ул.-выд арк 4,62 Іыраж 100 экз Заказ **095**

Выдавец і паліграфічнае выкананне
Установа адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны
універсітэт імя Янкі Купалы»
ЛВ № 02330/0549484 ад 14 05 2009
ЛП № 02330/0494172 ад 03 04 2009
Зав Тэлеграфны 15а, 230023, Гродна

ISBN 978-985-

-192-1

9 789855 11 1921 >